עלי זכרון

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים

בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה

בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

עלה 6 י"ג אלול תשע"ה

בס"ד

בגליון:

אגרת חדשה ממרן החת"ס זי"ע **ב**

אודות חזרתו מהסכמתו לתרגום התלמוד – מהרב **י. גולדהבר**

עלילת דם בסעמניץ **ז**

לתולדות משפחת ב"ק [בן קדושים] – מהרב **י. ל. ראקאוו**

חתנו של ה'אמרי אש' מאונגוואר **יד**

רבי יחיאל צבי סעמניץ דיין במאגדיבורג / נכדי ה'אמרי אש' בפרעשוב ובארה"ב

בני הרב מפולעק **כב**

רבי חיים הלוי יונגרייז / רבי דוד יחזקאל הלוי יונגרייז – מהרב **ח. א. ריניץ**

שנות הלימוד והנידודים של בחור ישיבה **כו**

זכרונות מתלמיד בישיבות פרשבורג וצעהלים

עוללות **לד**

אכילה בלי מזלג, שמירת עינים, ר"מ איגרא – הרב **א. מערמעלשטיין** / רבי ארי' ליב הכהן פריעד מדעברעצין – הרב **ב.צ. גרינפעלד** / קשרי המשפחות וייסבערג וסאמעט מסטרופקוב – הרב **ש.ב.י. סיימון** / על תשובה ממהר"י אסאד ללאשאנץ / פנקס המוהל רבי ישראל קערט וכתביו

הרב יחיאל גולדהבר - ירושלים

אגרת חדשה ממרן החתם סופר זי"ע

אודות חזרתו מהסכמתו לתרגום התלמוד

אחת הפרשיות העלומות והמצערות בחייו של מרן החת"ס זי"ע, היתה מתן הסכמתו להדפסת התלמוד בבלי בתרגום אשכנזי [גרמנית].

ר' אפרים משה ב"ר אלכסנדר זיסקינד פינר המכונה ד"ר פינר, תלמידו של הגאון מליסא בעל 'נתיבות המשפט' היה, והיה ת"ח גדול ובקי בש"ס ובראשונים, כפי שניכר מכתביו, וכן מעידים עליו הגאונים שעסקו בפרשה זו. גם אישיותו והנהגתו היה ללא דופי, והיה נראה כירא ושלם ומדקדק במצוות, כעדותם של גדולים וטובים אף מאלו שהיו ממתנגדיו.

בשנת **תקצ"ב** לערך קיבל עליו לתרגם את התלמוד לגרמנית, את רעיונו פרסם בעיתונות ובחוברות, והצליח לקבל דמי-קדימה לכך. כדי לסלול את דרכו יצא למסע ארוך כבן שנתיים, נדד ממקום למקום כדי להשיג הסכמות ומכתבי-תמיכה למפעלו. מצוייד במכתביהם והסכמותיהם של כמה מגדולי ישראל בבוהמיה והונגריה ואחרים, על תוכניתו, הגיע **בתחילת חודש אדר תקצ"ד** למחיצתו של מרן החת"ס בפרשבורג ופרס בפניו את יוזמתו עם דוגמאות לעבודתו זו. [מן הנכון לציין שהיה גם מצוייד בתעודת-הערכה מאת גדול הדור – רבי עקיבא איגר "בשבח חכמת תורתו"].

ולאחר שהחת"ס שאלו איך יוכל להשתלט על תרגום זה והכרוך לעיתים רבות בהכרעות בין מפרשי התלמוד וראשונים, השיב שאינו עוסק בכך לבדו, ויש עמו חבר של גאונים ותלמידי חכמים שיעסקו כל אחד במסכת מסויימת שהוא בקי בה, והם שיקבעו את הנוסח והפירוש המקובל שעל פיו יתרגמו, וכדוגמה ציין את שמו של הג"ר נתן אדלר אב"ד הנובר כאחד מהם. ולאחר שהחת"ס התרשם ממנו באופן חיובי העניק לו, במוצאי שב"ק **ה' באדר תקצ"ד** את הסכמתו בכתב להצלחת מפעלו זה.

כדי לקדם את יוזמתו הדפיס ד"ר פינר מנשר בו הוא מפרט את מעלותיו של תוכניתו, ולצידם שמות המסכימים, כשהבולט מהם הוא "משה ספרא רבה שהסכים אתי", תאריך המנשר הוא **י' באב תקצ"ד**.

תיכף עם פרסום הסכמת החת"ס התעוררה התנגדות מכמה רבנים לעצם הרעיון של התרגום כמו גם לחלקים מהתרגום שכבר פרסם ד"ר פינר כדוגמאות לעבודתו, ותקפו אותו בצורה בוטה וחד משמעית, והצטרפותו של החת"ס לצד המסכימים

עוררה תסיסה רבה, זאת כאמור באופן עקרוני, ובעיקר להשקפת ולסגנון שבאו לידי ביטוי בחיבורים שכבר פרסם.

בד בבד, וללא קשר ישיר עם התסיסה, החת"ס שקל את הדברים שנית ותיכף חזר בו מהסכמתו. הידיעה הראשונה על חרטתו הביעה בחודש כסלו תקצ"ה, וזאת בעקבות המשך מסעו של פינר, **בסוף חודש חשון** הגיע לקהלת המבורג, להם פנה לתרומה עבור מפעלו, כנראה שאחד מראשי הקהלה פנה לחת"ס האם אכן סמך ידיו על המפעל, כאן כבר הבין החת"ס שכלו כל הקיצים, וערך מכתב חריף לקהילת המבורג בו יצא נגד פינר ומסיר את הסכמתו מכל ענין, ולא עוד אלא שביקש הימנו להחזיר לו את המכתב, וסירב. מכתב זה לא הגיע לידינו אך אנו שומעים עליו מכמה מקורות: ממכתב אחר של החת"ס, וכן ממכתבו של הג"ר עקיבא ברסלא אב"ד אלטונא [הסמוכה להמבורג] לחת"ס, מיום **כ"א בכסלו תקצ"ה**, בו הוא מספר על המכתב שנשלח להמבורג ובו ביקש החת"ס למהר ולהדפיסו, וכפי הנראה רצו להדפיסו באלטונא, אלא שהפרסום אינו יוצא לפועל, והוא כנראה מחשש הסתבכות עם הרשויות להדפיסו שם מכמה סיבות.

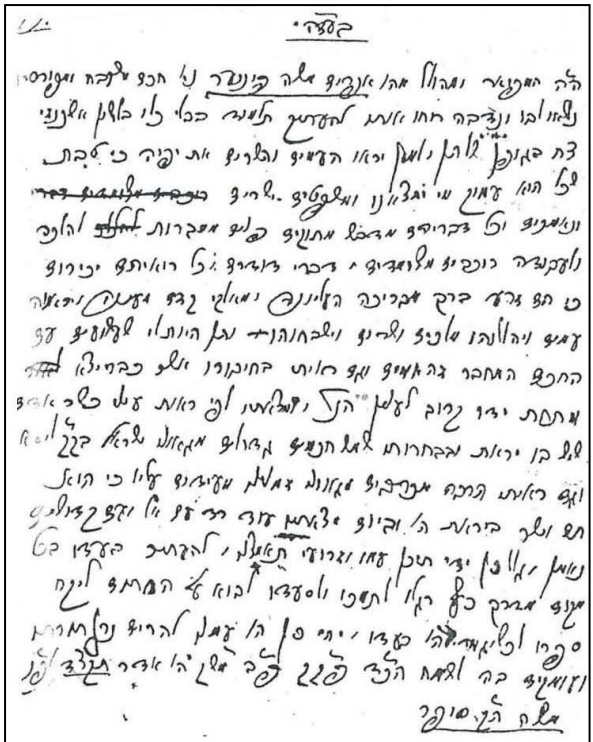

העתק הסכמת החת"ס לתרגום הש"ס
קבלנו מהרב י"ל ראקאוו

כפי הנראה מכתב זה לא התפרסם דיו, ואכן לע"ע אין לנו העתק ממנו, וחבל.

כאמור, ד"ר פינר סירב להחזיר את ההסכמה, ולא עוד אלא המשיך את מסעו אצל גדולי הרבנים כשהוא מצוייד בהסכמה, ואכן הצליח להצטייד עם תעודות נוספות, עובדה שהרגיזה את המעוררים ואת החת"ס. שנה שלימה מקבל החת"ס אגרות מרבנים שונים בהן הם מביעים את פליאתם על הסכמתו. כנראה שהמכה-בפטיש

היתה אגרתו של רבי צבי הירש לעהרן מאמסטרדם (איגרות סופרים ח"ב סי' סט) בו הוא מוכיח את העוול הגדול של התרגום, האגרת נכתבה **בעשרה בטבת תקצ"ה**, וכעבור אחד עשר יום ניסח החת"ס את קריאתו הפומבית הידועה בכותרתה "חנוני חנוני, שמעוני שמעוני", בה הוא מביע את חרטתו והתנצלותו על המכשול שיצא מתחת ידו, ופונה אל ד"ר פינר בדרישה תקיפה לחדול מהמשך מפעלו אף אם כוונתו לשם-שמים. ע"כ תמצית פרטי פרשה המצערת שהייתה ידוע עד לפני כשבע שנים.

לפני שבע שנים התגלתה לפני תגלית מרטיטה, והיא נוסחת הסכמתו של החת"ס, שהיה טמיר ונעלם משך כמאה ושבעים שנה, עובדה שדרבנה אותי לערוך מאמר מקיף ויסודי על מאורע סוער זה. את המאמר פרסמתי בשנת תשס"ט בשנתון 'ירושתנו' היו"ל על ידי מכון מורשת אשכנז, ובראש החידושים היה באופן טבעי נוסח הסכמתו של החת"ס. מן הצורך להבהיר, שעדיין נשארו נקודות רבות שאינן ברורות.

לאחרונה אינה ה' לידי תעודות חדשות השופכות אלומות אור נוספות בפרשייה זו. החשוב בהן, היא אגרת חדשה של החת"ס בה הוא מגלה כמה נקודות שלא ידענו עליהן קודם. עבור הקוראים החשובים אעתיק קטע אחד מהמכתב, ואציב כמה שאלות לחקר הענין.

> שיל"ת פ"ב יום ערב ש"ק יוד כסלו תקצ"ה לפ"ק
>
> שלום וכ"ט לה"ה הרבני המופלג יר"א ה' מרבים כבוד מ"ה **שלמה שפירא** נרו
>
> בזה רגע אתא לידי יקרתו ושמחתי ואמרתי זה היום שקויתי ה' אינה לידי לתקן עותותי. מנידון פינר הידוע עובדה הכי הוי.
>
> ... [מגולל בקצרה את הפרשה. וממשיך]: שוב יום אח"ז [=אחרי נתינת ההסכמה] הראה לי קונטרס אחד שהדפיס כבר ובו איזה דברי אגדה ללועזים בלעז. הקב"ה מביא ספר תורה בחיקו (פ"ק דע"ז [דף ב]), והנה הוא ללעג ובושת וחרפה. אמרתי לו אם ככה יתרגם הש"ס אוי לעינים שכך רואות, ושיחזיר לי מכתבי, ולא יכלתי להוציאו מידו.
>
> וכתבתי ל**פעסט** לתלמידי הרבני הנגיד מ"ה **הירש לביאוס** נ"י שבבואו לשם יוציאנו מת"י, והשיב לי שלא היה בכחו להוציאו אבל גם הוא צועק הנ"ל.
>
> ושוב כתב לי הגאון מהו' **שמואל לנדא** זצ"ל נידן זה, ובקשתי ממנו שיראה להוציאו ולא יכול.

ושוב כתב לי מו"ח הגאון מוה' **עקיבא** נ"י אב"ד **פוזנא** שרבנים הגאונים **ברלין** צווחו כי כרוכי' עלי והשבתי ג"כ שיראו להוציאו מת"י, או ידפסו האגרת אשר כתבתי אות באות ויפרסמו בעולם...".

במבוא ראינו שחודש כסלו הוא החודש הגורלי מבחינת הסכמת החת"ס, ואכן תאריך האיגרת הוא י' בכסלו!

א] זיהוי הנמען ר' שלמה שפירא, שלא היה ידוע עד כה כמעורב בפרשה זו. האם אפשר לנחש שהיה מתושבי המבורג? הרי הוא מתייחס לאגרת החרטה, שנכתבה לכל המוקדם בהתחלת חודש כסלו!

ב] לאיזה קונטרס שנדפס ע"י ד"ר פינר הוא מתכוין בו ביאר מאמרם ז"ל?

ג] האם ידוע על מכתבים אלו של החת"ס בו הוא מבקש לשלוף את ההסכמה מידיו?

ד] האם ידוע על ייחסו של רבי עקיבא איגר חותנו של החת"ס לפרשייה מצערת זו.

ה] התואר "זצ"ל" על רבי שמואל לנדא הוא תמוה ביותר, הרי החת"ס מעדכן את הנמען ההתרחשויות האחרונות, ופשוט שר"ש לנדא היה בחליפת מכתבים עמו! ומה עוד שר"ש לנדא נפטר בשנת תקצ"ח?! - יתירה מזאת, ב'אישים בתשובות החת"ס', סע' תרלג, העיר יו"ר המכון – הרב זישא קינסטליכר, שבכמה מקומות ניסח כך החת"ס בשנת תקצ"ה על ר"ש לנדא, והוא פלאי ביותר.

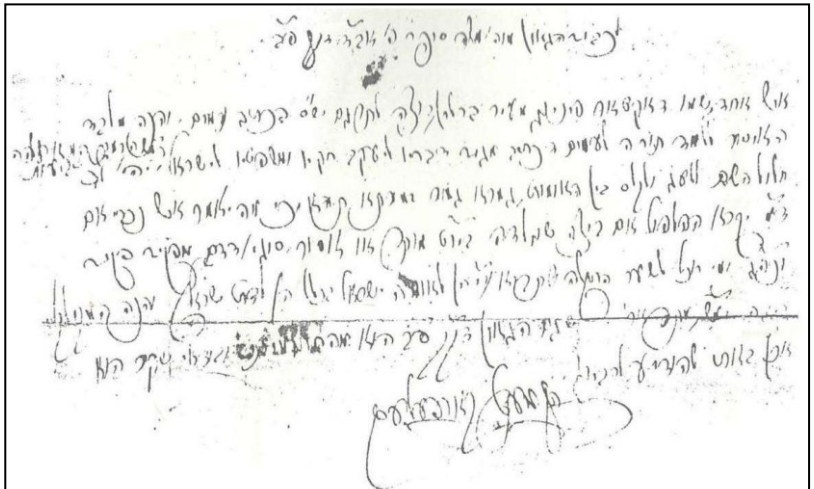

מכתב מפראג מרבי מענדל קרפלס אל החת"ס אודות הסכמתו לתרגום הש"ס
מאוסף האדמו"ר מסטאלין-קארלין שליט"א

בעזה"י

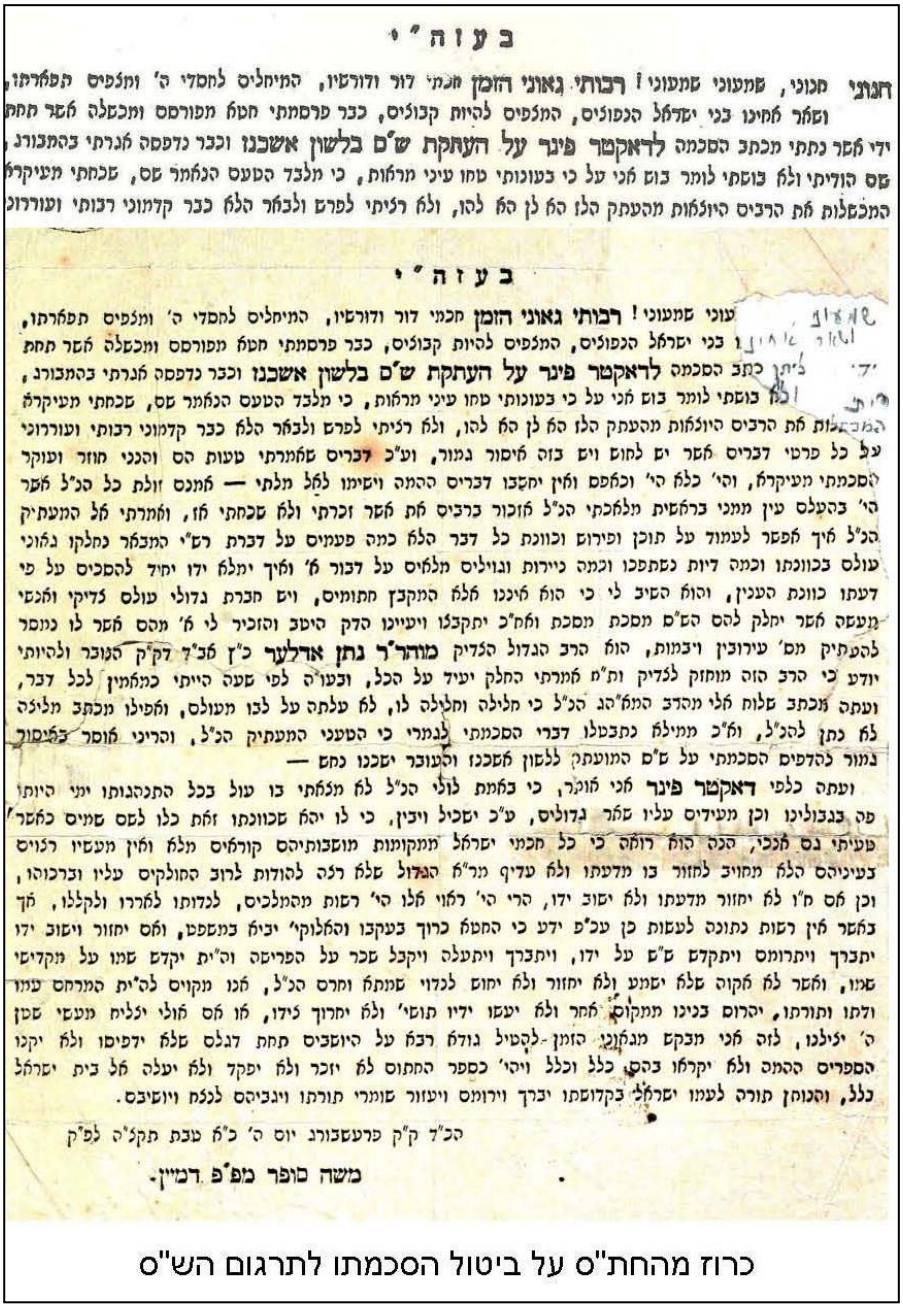

חנוני חנוני, שמעוני שמעוני! **רבותי גאוני הזמן** חכמי דור ודורשיו, המיחלים לחסדי ה' ומצפים תפארתו, ושאר אחינו בני ישראל הנפוצים, המצפים להיות קבוצים, כבר פרסמתי חטא מפורסם ומכשלה אשר תחת ידי אשר נתתי מכתב הסכמה **לדאקטר פינר על העתקת ש"ס בלשון אשכנז** וכבר נדפסה אגרתי בהמבורג, שם הודיתי ולא בושתי לומר בוש אני על כי בעונותי טחו עיני מראות, כי מלבד הטעם הנאמר שם, שכחתי מעיקרא המכשלות את הרבים היוצאות מהעתק הלז הא לן הא להו, ולא רציתי לפרש ולבאר הלא כבר קדמוני רבותי ועוררוני

בעזה"י

[illegible]עוני שמעוני! **רבותי גאוני הזמן** חכמי דור ודורשיו, המיחלים לחסדי ה' ומצפים תפארתו, [illegible] בני ישראל הנפוצים, המצפים להיות קבוצים, כבר פרסמתי חטא מפורסם ומכשלה אשר תחת [illegible] כתב הסכמה **לדאקטר פינר על העתקת ש"ס בלשון אשכנז** וכבר נדפסה אגרתי בהמבורג, [illegible] בושתי לומר בוש אני על כי בעונותי טחו עיני מראות, כי מלבד הטעם הנאמר שם, שכחתי מעיקרא המכשלות את הרבים היוצאות מהעתק הלז הא לן הא להו, ולא רציתי לפרש ולבאר הלא כבר קדמוני רבותי ועוררוני על כל פרטי דברים אשר יש לחוש ויש בזה איסור גמור, וע"כ דברים שאמרתי טעות הם והנני חוזר ועוקר הסכמתי מעיקרא, והי' כלא הי' וכאפס ואין יחשבו דברים ההמה וישימו לאל מלתי — אמנם זולת כל הנ"ל אשר הי' בהעלם עין ממני בראשית מלאכתי הנ"ל אזכור ברבים את אשר זכרתי ולא שכחתי אז, ואמרתי אל המעתיק הנ"ל איך אפשר לעמוד על תוכן ופירוש וכוונת כל דבר הלא כמה פעמים על דברת רש"י המבאר נחלקו גאוני עולם בכוונתו וכמה דיות נשתפכו וכמה ניירות וגוילים מלאים על דבור א' ואיך ימלא ידו יחיד להסכים על פי דעתו כוונת הענין, והוא השיב לי כי הוא איננו אלא המקבץ חתומים, ויש חברת גדולי עולם צדיקי ואנשי מעשה אשר יחלק להם הש"ס מסכת מסכת ואח"כ יתקבצו ויעיינו הדק היטב והזכיר לי א' מהם אשר לו נמסר להעתיק מס' עירובין ויבמות, הוא הרב הגדול הצדיק **מוהר"ר נתן אדלער** כ"ץ אב"ד דק"ק הנובר ולהיותי יודע כי הרב הזה מוחזק לצדיק ות"ח אמרתי החלק יעיד על הכל, ובעו"ה לפי שעה הייתי כמאמין לכל דבר, ועתה מכתב שלוח אלי מהרב המא"הג הנ"ל כי חלילה וחלילה לו, לא עלתה על לבו מעולם, ואפילו מכתב מליצה לא נתן להנ"ל, וא"כ ממילא נתבטלו דברי הסכמתי לגמרי כי הטעני המעתיק הנ"ל, והריני אוסר באיסור גמור להדפיס הסכמתי על ש"ס המועתק ללשון אשכנז והעובר ישכנו נחש —

ועתה כלפי **דאקטר פינר** אני אומר, כי באמת לולי הנ"ל לא מצאתי בו עול בכל התנהגותו ימי היותו פה בגבולינו וכן מעידים עליו שאר גדולים, ע"כ ישכיל ויבין, כי לו יהא שכוונתו זאת כלו לשם שמים כאשר טעיתי גם אנכי, הנה הוא רואה כי כל חכמי ישראל ממקומות מושבותיהם קוראים מלא ואין מעשיו רצוים בעיניהם הלא מחויב לחזור בו מדעתו ולא עדיף מר"א הגדול שלא רצה להודות לרוב החולקים עליו וברכוהו, וכן אם ח"ו לא יחזור מדעתו ולא ישוב ידו, הרי הי' ראוי אלו הי' רשות מהמלכים, לנדותו לאררו ולקללו, אך באשר אין רשות נתונה לעשות כן עכ"פ ידע כי החטא כרוך בעקבו והאלוקי' יביא במשפט, ואם יחזור וישוב ידו יתברך ויתרומם ויתקדש ש"ש על ידו, ויתברך ויתעלה ויקבל שכר על הפרישה וה"ית יקדש שמו על מקדישי שמו, ואשר לא אקוה שלא ישמע ולא יחזור ולא יחוש לנדוי שמתא וחרם הנ"ל, אנו מקוים לה"ית המרחם עמו ודתו ותורתו, יהרוס בנינו ממקום אחר ולא יעשו ידיו תושי' ולא יחרוך צידו, או אם אולי יצליח מעשי שטן ה' יצילנו, לזה אני מבקש מגאוני הזמן להטיל גודא רבא על היושבים תחת דגלם שלא ידפיסו ולא יקנו הספרים ההמה ולא יקראו בהם, כלל וכלל ויהי' כספר החתום לא יזכר ולא יפקד ולא יעלה אל בית ישראל כלל, והנוחן תורה לעמו ישראל בקדושתו יברך וירומם ויעזור שומרי תורתו ויגביהם לנצח ויושיבם.

הכ"ד ק"ק פרעשבורג יום ה' כ"א טבת תקצ"ה לפ"ק

משה סופר מפ"פ דמיין.

כרוז מהחת"ס על ביטול הסכמתו לתרגום הש"ס

הרב יו"ט ליפמאן ראקאוו
רב ביהמ"ד היכל התורה - לונדון

עלילת דם בסעמניץ

לתולדות משפחת ב"ק [בן קדושים]

ברשימת העלילות דם בתולדות ימי עמינו העקובה מדם ודמעות, כמעט נשכח זכרו של העלילת דם שקרה בעיר סעמניץ בשנת תצ"ט. והיות ואחד הקדושים הוא ראש משפחת גדולי תורה ויראה שכיהנו פאר בקהלות קודש, אשר עד היום הם מרביצי תורה, אמרתי לרשום בקצרה את מה שמצאתי בשני חיבורים בלע"ז (צוינו בסוף המאמר) - מאוסף הג"מ אברהם שישא סג"ל ז"ל. התודה לבנו הרב יוסף סג"ל שישא שליט"א מו"ץ בפה על עזרתו בזה - למען ידעו דור אחרון, ובימים אלו ימי רצון ורחמים יזכר דם עבדיו השפוך לעינינו, ויקויים בקרוב מש"כ ידין בגוים מלא גויות מחץ ראש על ארץ רבה.

שער פנקס ישי"ס חברה' בסעמניץ

קהילת קודש סעמניץ היתה אז קהילה קטנה בת חמישים משפחות. והנה בלילה אחד נגנבו כלים יקרים מבית תיפלתם, ותפסו ערל אחד שדנוהו להריגה, אמנם עיכבוהו ויסרוהו כדי לגלות על אחרים שהיו שותפים עמו. והוא הלשין על עוד ערלים וכמה יהודים, בראשם הראש הקהל רבי משה ב"ר יעקב שכבר במפקד התושבים בסעמניץ משנת תצ"ו צוין כאיש אמיד [בנו הראשון רבי יעקב כבר היה אז נשוי, ושני בנים עדיין בחורים], ועל עוד יהודי בשם ר' בנימין וואלף שגר אף הוא במקום [לפני כן בשוסבורג, ומוצאו כנראה מדרעזניץ]. עוד יהודי שגם עליו הלשין לא עמד ביסוריו ועזב אמונתו, אמנם שני אלו עמדו חזק באמונתם, על אף שיסרום בעינויים קשים ומרים, ולא הודו בעלילה כאשר באמת יצא הדבר לאורה לאחר מכן.

השופטים מטעם הגראף ניארי יוזעף מבערענטש הסמוכה דנו אותם למיתה. ואת המועד קבעו ליום ש״ק יום שני של חג השבועות [ז׳ סיון], ובזמן בה יצאו מתפללים מבית הכנסת, אחר תפילתם, ולפני שתלו אותם בקשו מהתולה שיחזק את כיסוי ראש שלהם במסמרים, למען לא יפול בעת תפלתם וצקון לחשם האחרונה, ואחר שתלו אותם הועלו על מוקד אש. במכתב מהנהלת הח״ק בסעמניץ משנת תרצ״ד הם מציינים שידוע להם מקום קבורת אפרם אלא שהמצבות כבר שקעו.

גם יהודים משוסבורג נאסרו אז ועונו. וביום כ״ז סיון תצ״ט יצאה הוראה מהמלכות שנשלחה לשליטי מחוז נייטרא, להפסיק בינתיים את כל העינויים ולעכב את כל הפסקי דין, ומה שכבר עשו בחופזה מבלי הגנה ראויה לשמה, למסור דו״ח מפורט על כל מה שנעשה. אין לנו מסמכים מה היתה תגובת המלך קארל השלישי לאחר מסירת הדו״ח. המסורת אצל יהודי סעמניץ שהוא שלל מהגראף את זכות השפיטה למוות.

ואסיים על דרך החרוזים שכתב הג״מ שבתי בן השל״ה הקדוש זי״ע בסליחה לכ׳ סיון: ״וביום שנתנה בו התורה, בירח סיון לפרט תצט ליצירה, בשבעה בו התחיל אף וזעם וצרה, אוי ואבוי ואללי ואזעק זעקה גדולה ומרה״ ואא״ז התוספות יום טוב זי״ע מסיים הקינה שלו: ״זכור עניי ומרודי ועוצם כאבי, קנא לציון קנאה גדולה קדושי ואבי, קיים הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא״.

והנה נוסח ׳אל מלא רחמים׳ שנרשם בפנקס הקהלה, ונאמר שם עד לחורבן הקהלה ביוכ״פ ובב׳ דשבועות:

> אל מלא רחמים שוכן מרומים, המצא מנוחה נכונה תחת כנפי השכינה במעלות קדושים וטהורים כזהר הרקיע מזהירים את נשמת הקדוש החבר ר׳ **משה** בן החבר ר׳ **יעקב** ואת נשמת הקדוש החבר ר׳ **בנימין זאב** בן החבר ר׳ **יהודה** שמסרו נפשם לעינויים קשים ומרים כצאן לטבח פשטו צוארם, במיתות משונות המיתו אותם האכזרים, ומסרו נפשם על קדושת השם באהבה גמורים, הקב״ה ינקום את נקמתם וזכרם יהיה לנצח שמורים ומיתתם תהיה על כל ישראל מכפרים כדם פרים ואימורים, ובסתר כנפיך תסתירם, ונשמתם בצרור החיים תהיה צרורים עם נשמת אברהם יצחק יעקב ושאר צדיקים חסידים וישרים ונאמר אמן.
>
> אל מלא רחמים השוכן בשמי מעונה, המצא מנוחה נכונה תחת כנפי השכינה למעלה במדרגה העליונה את נשמת הקדוש החבר רבי **משה** בן החבר רבי **יעקב** שהלך לעולמו וסבל יסורים קשים ומרים כלענה ומרורים ונחנק ונשרף ועמד באמונתו השם ינקום את נקמתו וישלח לנו משיחו הולך תמים ועל זה כולם עונים אמן ואמן.

*

והנה למען ידעו דור אחרון, הנני מפרט בזה בקיצור רשימת צאצאיו, שזכה הקדוש ליוצאי חלציו גדולי תורה ויראה ואנשי מעשה עד היום הזה.

דור ראשון

הקדוש החבר ר' משה בן החבר ר' יעקב הי"ד

שמסר נפשו על קדושת השם בש"ק בחג השבועות ז' סיון תצ"ט בעיר סעניץ.

דור שני

[א] בנו הג"מ יעקב ב"ק ז"ל בסעמניץ

עליו כתוב בס' דור וחכמיו (ר' משה ריינס, עמ' 163) "איש ירא וחרד לדבר ה' ושתדלן בחצרי המלך והשרים, והוא היה ממגורשי אנגליה וממקדשי שם ה' בקדש באיטאליה", אמנם לדעתי זה נכתב מאימת המלכות כמובן.

[ב] בנו הג"מ יוסף האניג ז"ל במאגאטאש

לפי מסורת המשפחה, קיבל אביו חנינה מהמלכות ההונגרית לאחר מותו, וצאצאיו הוכרו כ'יהודי החצר' של המלכות. כך היה רבי יוסף הראשון שקיבל זכות ישיבה בעיר מאגאטש (מחוז בראניא) ולבנות שם בית, לשם הגיע מבודא עם שלשת בניו. ייסד את הח"ק במאגאטש, ובשנת תקנ"א רכש שם חלקת אדמה, ובצוואתו ביקש שיקברוהו שם. לאחר שנפטר בשנת תקנ"ה הורחב המקום ויועד לבית החיים של הקהלה. - נוסח מצבתו: "פ"נ / איש תם / וישר ה"ר **יוסף** / ב'הקדוש הר"ר משה / וצוה קודם מותו לקברו / במקום הזה ונקבר בשם טוב / ביום ד' י"ב ניסן תקנ"ה לפ"ק / תנצב"ה".

ולו הרבה צאצאים המנויים בארוכה בחיבור הנז'.

[ג] בנו הג"מ צבי ב"ק ז"ל בסעמניץ

בפנקס הח"ק של סעמניץ (שהתחילו הרישומים בו בשנת תרמ"ג), הוא נזכר כגבאי הח"ק.

דור שלישי

צאצאי הג"מ יעקב ב"ק זצ"ל ואשתו מ' בתי' ע"ה:

[א] בנו הג"מ שמואל ב"ק זצ"ל אב"ד שוראן

למד בפראג, לאחר פטירת רבה של שוראן רבי משה ב"ר ארי' בשנת תקמ"ד, נתמנה למלאות את מקומו, בה כיהן קרוב ליובל שנים עד פטירתו ביום יז [או כא] תמוז תק"צ. תשובה אליו בשו"ת חת"ס חו"מ סי' יז (ס' אישים בתשובות חת"ס אות תרכה).

[ב] בנו הג"מ צבי הירש ב"ק זצ"ל אב"ד אראד וסעגעדין

נפ' כח ניסן תר"ח.

[ג] בתו מ' שרה אסתר אשת הג"מ צבי הירש ברודא זצ"ל אב"ד סעניץ, קיצע

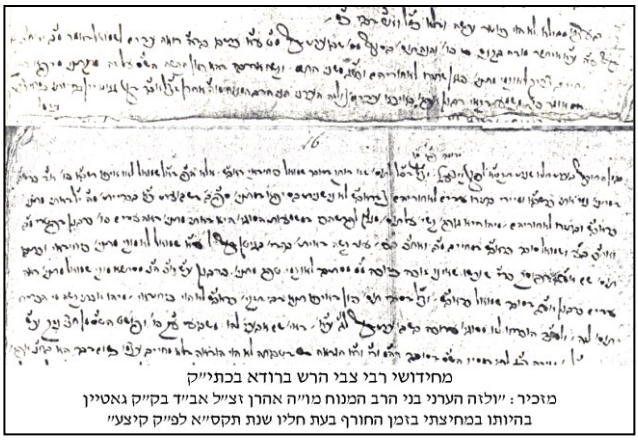

מחידושי רבי צבי הרש ברודא בכתי"ק
מזכיר: "ולזה הערני בני הרב המנוח מו"ה אהרן זצ"ל אב"ד בק"ק גאטיין
בהיותו במחיצתי בזמן החורף בעת חלין שנת תקס"א לפ"ק קיצע"

מח"ס ארץ צבי ותאומי צבי' על אבן העזר, ושני עפרים, דרשות. ראה תולדותיו בארוכה בראש ספרו הרועים בשושנים (בני ברק תשנ). לאחרונה נדפס גם חיבורו תאומי צביה על הש"ס (ברוקלין תשס"ה. שם המקורי של הספר כפי שנקבע ע"י המחבר הוא 'שני שדיך').

[ד] בתו מ' בילא אשת הג"מ אהרן משה לייב זצ"ל אב"ד פעזינג

ראה 'אישים בתשובות חת"ס' אות נז כמה מסורות מי היתה אשת הגאון הנ"ל. [על חתנו רבי משה ויינברגר רב"ד שוסבורג וצאצאיו ראה בס' 'עולמי'].

[ה] בתו מ' מאמעלע אשת הג"מ אורי שרגא [פייביש] זצ"ל אב"ד שאכטיץ

ראה עליה מה שהאריך בס' דור וחכמיו הנ"ל.

[ו] בנו הג"מ פנחס ב"ק זצ"ל

דור רביעי

צאצאי הג"מ שמואל ב"ק זצ"ל אב"ד שוראן

[א] בתו נשואה לאחד ממשפחת וואלאך בגאלגאץ (פריישטאט)

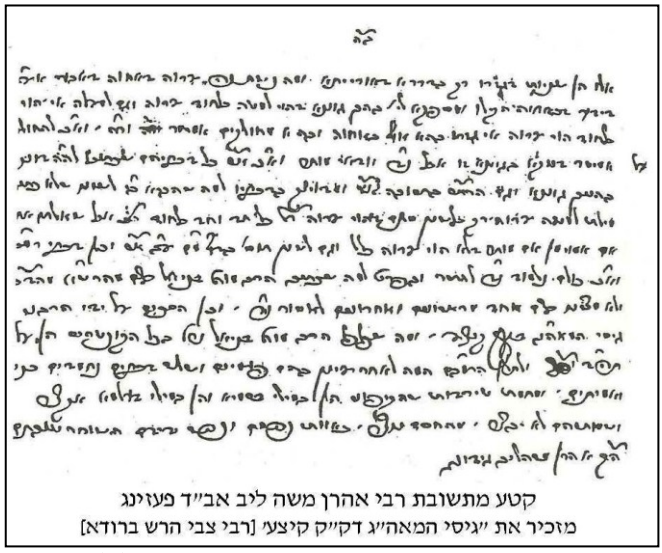

קטע מתשובת רבי אהרן משה ליב אב"ד פעזינג
מזכיר את "גיסי המאה"ג דק"ק קיצע' [רבי צבי הרש ברודא]

מכתב מרבי ליב ב"ק מפריישטאט בן רבי שמואל ב"ק אב"ד שוראן

אל רבי ימ"צ פרידלנדר אב"ד שוראן (מגנזי רנ"צ ברודי)

[ב] בנו הג"מ ליב ב"ק ז"ל [בפריישטאט]

[ג] בנו הג"מ גרשון ב"ק ז"ל ממאגענדורף

נפטר ח"י אייר.

[ד] חתנו רבי שמואל שמעלקא מייזליש זצ"ל אב"ד עגערסעג

נפטר ז' סיון תרט"ו (ס' החתם סופר ותלמידיו עמ' קעו)

ראה גם בס' פנקס המוהל "חתם סופר" (עמ' שסז) אודות הג"מ יחזקאל שוראן [בק] שהוא כנראה בנו או בן בנו של הג"מ שמואל אב"ד שוראן.

צאצאי הג"מ צבי הירש ב"ק זצ"ל אב"ד אראד וסעגעדין

בנו הג"מ יוסף אלעזר ב"ק ז"ל [דיין בסעגעדין]

בין צאצאיו: [א] ד"ר איגנאץ ב"ק רב בבעקעשג'יואלא ופרעסבורג. [ב] ד"ר ישראל ב"ק מטיף בבודאפעסט

צאצאי רבי צבי הירש ברודא זצ"ל אב"ד קיצע

[א] בנו הג"מ אהרן ב"ק זצ"ל הנקרא רבי אהרן קיצע אב"ד בגאיטיין

[ב] בנו הג"מ יעקב ברודא ז"ל חתן רבי משה הלוי זצ"ל אב"ד צעהלים

צאצאי הג"מ פנחס זצ"ל

בתם מ' טעלצע ע"ה אשת רבי מאיר שיללער–סינעשי ז"ל מאלט אופן [בודאפעסט]

בין צאצאיו: בנו ר' שלמה שילער סינעשי ז"ל מטיף ומורה. תולדותיו ותולדות משפחתו העניפה בארוכה בס' דור וחכמיו עמ' 163. [וכן בנו רבי יהושע ליב שילל דיין בראאב ובאויבן-ישן (ראה בעלה 5 עמ' יט. אבי משפחת שילל בפרשבורג)].

דור חמישי

צאצאי הג"מ ליב ב"ק ז"ל

בנו הג"מ שמואל ב"ק זצ"ל רב בסמיכאוו

נולד בשנת תר"א בפריישטאדט. תלמיד הכתב סופר. למד גם בשוראן, אצל רבי צבי הירש רוט אב"ד אונגאריש ברוד. משנת תרל"א רב ומטיף בלייטמאריץ [בעהמין], ומשנת תרל"ג בסמיכאוו [ליד פראג] ומורה דת

בפראג. נפטר בפראג כ' סיון תרנ"ט. מח"ס מעיל קטן, מחסום לפי הנער ושא"ס. לתולדותיו בס' החתם סופר ותלמידיו עמ' תקמא.

צאצאי הג"מ גרשון ב"ק ז"ל

בתו מ' שרה פירל ע"ה אשת הג"מ משה ליב ליטש ראזענבוים זצ"ל ראב"ד פרעסבורג

בהקדמת ספרו מתא דירושלים כתוב עליה: "אשת נעורי אשר היתה יקרה וחשובה בחכמה בנתה ביתה ותורת ה' אהבה הצדקת מ' שרה פירל בת הרבני הקצין מו"ה גרשון ב"ק ז"ל בן הגאון מו"ה שמואל ב"ק זלה"ה אב"ד דק"ק שוראן והגליל עשתה מסחר וקנין להחזיק אותי ואת בניה המופלגים ומורים בישראל לתורה ומתה עלי שנת תרל"ג זך כסליו ג' דחנוכה".

תולדותיו ותולדות צאצאיו בארוכה ראה בס' החת"ס ותלמידיו עמ' שעא-שעד; פנקס המוהל חתם סופר עמ' תקסז-תקעב, ומשם תדרשנו לטובה.

צאצאי רבי שמואל שמעלקא מייזליש זצ"ל אב"ד עגערסעג

[א] בנו הג"מ יעקב מייזליש זצ"ל רב במאשדאל–אלבא

[ב] חתנו הג"מ שאול פרידנטאהל זצ"ל רב"ד בבאניאהד

נפטר כט אד"ר תרמ"ג.

[ג] בנו הבח' יהושע מייזליש ז"ל תלמיד מרן החתם סופר זי"ע

ראה עליו בס' החתם סופר ותלמידיו עמ' קעו.

צאצאי הג"מ אהרן ב"ק זצ"ל אב"ד גאיטיין

בתו אשת הג"מ יצחק ליב יעלינעק ז"ל מעיר Drsztovicz במעהרן

בין צאצאיו ר' אהרן יעללינעק ז"ל מטיף בווין המו"ל של כמה מדרשים.

צאצאי הג"מ יעקב ברודא זצ"ל

בתו היא אשתו השניה של הג"מ יואל אונגר זצ"ל אב"ד פאקש

ראה ס' החתם סופר ותלמידיו עמ' קפד.

מקורות:

Dr. Haidu Miklos. Szeniczei Savuot. Budapest 939

Franz Komjati. Die Geshichte einer Gemeinde. Olemenu 972

יו"ט ליפמן ראקאוו – לונדון

חתנו של ה'אמרי אש' מאונגוואר

בשו"ת חת"ס (אה"ע ח"ב סי' קמז) תשובה מיום "עש"ק יו"ד אלול הכשר חכמה [תקצ"ח] לפ"ק", אל "הרב המאה"ג הישיש המופלג כש"ת מהו' שלמה זלמן נ"י אב"ד דק"ק מאגדיבורג נ"י יע"א וחד דעימיה ה"ה הרב הדיין המצוין החרוץ המופלג מהו' **יחיאל צבי** נ"י **סעמניטץ**", בנידון היתר עגונה.

בספרי 'אישים בתשובות חת"ס' רשמתי את שמות השואלים הנ"ל, מבלי שעלה בידי לזהותם. בינתיים מצאנו את האב"ד רבי שלמה זלמן במקורות לועזיים ששמו היה 'מוזעס סאלאמון' (ואולי טה"ד בחת"ס 'שלמה זלמן'), יליד תק"ל-ל"א. שימש תחילה כש"צ במאגדיבורג (מזרח גרמניה), משנת תקפ"ב דיין שם, ובשנת תקצ"ח נתמנה לרב הקהלה. נפטר 8 ינואר 838 (כ"ב טבת תקצ"ט) ושם מנו"כ.

ואילו לגבי הדיין רבי יחיאל צבי, מתבררת כעת זהותו עפ"י 'תנאים אחרונים' ו'תוספת כתובה' ממנו ששרדו, והם תח"י הרה"ח יודא צבי הכהן געלב ממונרו והגיעו לידינו באמצעות הרב יצחק ישעי' וייס אב"ד נוה אחיעזר, ותשוח"ל.

רבי יחיאל צבי הוא בנו של רבי יהודה סעמניץ (במקורות שונים הוא נזכר כ'יהודה אריה', כנראה בטעות, וכן על מצבתו רשום 'יהודה סעניטץ'), שימש כאב"ד העלישטאבא, ולאחר מכן דיין באויבן-ישן. נפטר כ"ט אייר תר"ג ושם נקבר. עם פינוי בית חיים הועברו עצמותיו לבית החיים האורטודוקסי (גראנטוש) בפעסט.

מהתעודות הנ"ל עולה ש'הבחור החתן החבר ר' יחיאל צבי' נשא בשנת תקצ"ד בבאלשא-יארמוט את 'האלמנה הישרה והמהוללה מרת יהודית', בתו של האב"ד רבי מאיר א"ש, לאחר מכן אב"ד אונגוואר בעל שו"ת 'אמרי אש' ושא"ס. כאמור כמה שנים לאחר מכן, בשנת תקצ"ח, הוא מכהן כדיין במאגדיבורג. אם כיהן שם עד לפטירתו ותאריך פטירתו, לא ידוע לנו לע"ע.

זוגתו מרת יהודית היתה כאמור אלמנה בעת נישואיה, מסתבר שבעלה הראשון היה (וכפי ששיער נכון בשו"ת אמרי אש מהדורה החדשה, חאו"ח עמ' תלד) חתן בעל ה'אמרי אש' רבי משה ב"ר דוד הרש סג"ל מבעטשקי, שנפטר

י״א תמוז תקצ״ג ומנו״כ בבאלאשא-יארמוט. על מצבתו נחרט (הצילום קבלנו מהרב דובעריש וועבער):

נפטר ונקבר [ביום י״א תמוז] תקצ״ג / פה נטמן התורני מהור״ר משה בן הק׳ / המפורסם כ״ה דוד הרש סג״ל מבעטשקי / וחתן הגאון המפורסם מו״ה מאיר א״ש אב״ד / דקהלתנו / **מ**י יעלה לשוכן שמי קדם / **שת** לשות שבתו ממעל לשמיו / **ה**הראל יהיה לו למישור ולעדן / **סגל** חבורה ממלאכי קל ומשרפיו / **זל** יזלו אמרותם הנעימים והטהורים / שלום בואך על משכבך תנוח / משה זה האיש עלה למרומים / החומר מושכב ארצה לקל שב הרוח / עת שכנו בבתי חומר / הלך ממנו בעודו באבו / יום ולילה הביע אומר / אותנו עזב ובא בשכרו / ...

מרת יהודית נזכרת לשבח בראש ספר 'אמרי בינה' (אונגוואר תרכ״ו): ״ועל הטוב יזכר שם אחותי בתו של אמ״ו הגאון המחבר זצ״ל, הצנועה היקרה מרת יהודית תחי׳, אשר נשאה לבה בחכמה להביא תכשיטיה של זהב לסיוע הדפסת הספר, והנה לאשר כי לא זכתה לזרע של קיימא, תהיה לה למזכרת ולשם טוב מבנים ומבנות״. מנו״כ באונגוואר, ועל מצבתה נחרט:

בשנת תרל״ב / פ׳נ׳ / האשה הצנועה / הייקרה הצדקית המאושרה / במעשיה כוס היגונית עבר עלי׳ / ובאהבה סבלה מכאוביה, מ׳ / יהודית בת הרב הגאון / האמיתי בעל המחבר אמרי אש / זצ״ל נפחה נשמתה ועלתה / לשמים ביום י״ח אלול תנצב״ה״.

ידידי הרב יצחק ישעי׳ וייס העירני שכנראה נתפרדה החבילה ביניהם, שכן רבי יחיאל צבי אינו מופיע בשום מקום בספרי האמרי אש, ויש להניח שאם היה עדיין בחיים, לא היתה מוזכרת אשתו לבדה כתורמת, כמובא לעיל. ואם כבר נפטר, היתה מנציחה אותו בברכת החיים.

['תנאים אחרונים' של מרת יהודית בת ה'אמרי אש', יארמוט תקצ"ד]

למזל טוב יעלה ויצמיח כגן רטוב עד למעלה.

בע"ה

דברי הברית והתנאים האלו נדברו והותנו בין הני שני הצדדים המפורסמים בשעת החופה, דהיינו הגאון המפורסם מו"ה **מאיר א"ש** אב"ד ור"מ דקהלתינו נ"י, העומד לימין בתו האלמנה הישרה והמהוללה מרת **יהודית** צד א', וה"ה הרבני המופלג הישיש מו"ה **יודא סעמניטץ** דיינא דק"ק אובן ישן, ובנו הבחור החתן החבר ר' **יחיאל צבי** צד השני, והצדדים הנכבדים הנ"ל עשו קנין גמור א"ס בכל אופן המועיל לאשר ולקיים ככל אשר יתבאר לפנינו.

ר"ד [=ראשית דבר], ה"ה הבחור החתן החבר ר' **יחיאל צבי** הנ"ל נשא וקידש את האשה מרת **יהודית** הנ"ל בט"ק [=בטבעת קידושין] של זהב והכניסה לחופה כדת משה וישראל, ומעתה ידורו וינהגו הזוג יחדיו באהבה כאורח כל ארעא, ולא יבריחו ולא יעלימו לא זו מזה וזה מזו שום הברחות ממון.

ה"ה הגאון **אב"ד דקהלתינו** נ"י הכניס לנדן בתו הנ"ל מעות מזומנים לאחר נכוי מעשר סך שבע עשר מאות זהובים שיין זאגע W 1700 מלבד תכשיטים שיש לה דהיינו שלשלת זהב נזמים וגם טבעות, וגם כלי כסף משקלם לויט חמשים זגי 50 אשר לא יחשבו בתוך סומא הנ"ל, גם הלביש אותה לבושי יקר מחלצות ומעוטפות לחול ושבת ויו"ט מיטה מוצעת להזוג וקיטל וטלית להחתן, הכל כאשר לכל כראוי לפ"כ [=לפי כבוד] הזוג וערך הנדן, גם נתן הגאון הנ"ל לבתו הנ"ל שטר חצי חלק זכר בן פשוט כמבואר שם.

ה"ה הרבני הישיש מו"ה **יודא סעמניץ** דיינא דק"ק הנ"ל הכניס לנדן בנו הנ"ל מעות מזומנים קודם החופה סך אלף זהובים שיין והלביש אותו קודם החופה כלי יקר לבושי כבוד לפי כבודו ולפי ערך נדן, גם נתן בנו שטר תוספת כתוב' לאשתו הנ"ל על סך אלף ועשרים זהובים מטבע כסף דרייא צוואנציגר אויף איינען ג..ען גערעכנעט.

ואם ח"ו יעשה מו"ה **יחיאל צבי** הנ"ל לאשתו מרת יהודית הנ"ל, דבר או דברים שלא תוכל לסבול ותהי' צריכה לב"ד אזי תיכף ומיד יתחייב מו"ה **יחיאל צבי** הנ"ל לתת לאשתו מרת **יהודית** הנ"ל מעות מזומנים בכל צורכי פיזור מזונותי' לחדש א' כאשר ישיתו עליו בב"ד וכן יתן לה כל התחלת חדש משך ימי הקטט, גם תיקח לה האשה הנ"ל כל בגדי' ותכשיטי' השייכים לגופה, אח"כ ירד הבעל ואשתו לפני ב"ד ישראל שבעירם, לדון ביניהם כמשפט והדין יקוב את ההר. ואם שיתפשרו לשלום ותחזור האשה לבית בעלה, תביא עמה גם כן מעות הנותרים בידה ממה שנתן לה לפיזור מזונותי' גם הבגדים והתכשיטין שלקחתן לה, יוחזרו למקומן לבית ורשות בעלה.

ומחמת העידור כך נתקן, שאם ח"ו יעדר וימות מו"ה **יחיאל צבי** הנ"ל בשנה ראשונה אחר החתונה, ולא ישאיר אחרי' ז"ק מאשתו הנ"ל, אז תיקח האשה מרת **יהודית** כל מה שהכניסה ולא כתובה ותוספת, ובשנה שני', א"ה אם יעדר וימות הבעל ח"ו מבלי ז"ק מאשתו זאת, אז תיקח האשה החצי ממה שהכניסה וחצי כתובה ותוספת, ולעומת

זה אם ח"ו תמות האשה מרת **יהודית** ח"ו בשנה ראשונה אחר החתונה בלי ז"ק מבעלה הנ"ל אז יחזיר הבעל ליורשי' כל מה שהכניסה, ובשנה שני' ח"ו אם תמות בלי ז"ק, יחזיר הבעל ליורשי' החצי ממה שהכניסה, ובשנה השלישית ומשלישית ואילך מי מהם שימות הדין חוזר לסיני, והוא שהבעל יורש את אשתו, והיא תיקח כתובה ותוספת. ובכל הזמנים תיקח האשה ט"ק [=טבעת קידושין] בראש בלי נכוי ומגרעת כתובתה. וכל הא דלעיל קבלו עליהם הצדדים לאשר ולקיים הנ"ל. וקנינא מכל א' מהצדדים להצד שכנגדו על כל מה דכתיב ומפורש לעיל במנא דכשר למקני בי'.

פה ק' יארמוט יום ב' ר"ח א' תמוז שנת חמשת אלפים וחמש מאות ותשעים וארבע לבריאת עולם הכל שרירי וקיים.

הק' **יודא סעמניטץ** דיין בק"ק אובן הק' **יחיאל צבי** מאובן

בפנינו עדים ח"מ באו הנ"ל בעצמם על החתום בח"י ממש לאשר ולקיים

הק' **נתנאל כץ** ... הק' **מרדכי דוד** ...

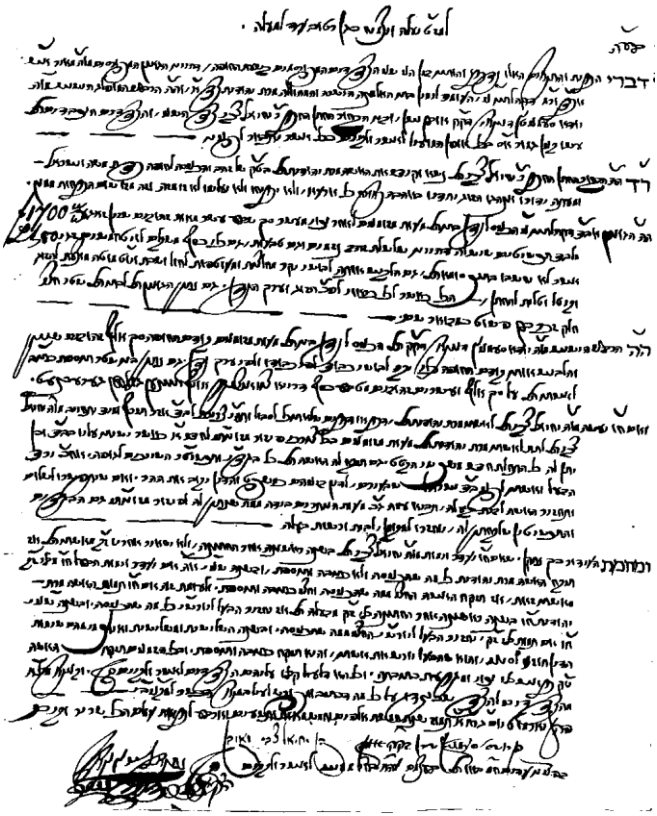

[תוספת כתובה למרת יהודית בת ה'אמרי אש', יארמוט תקצ"ד]

בס"ד

זכרון עדות שהיתה בפנינו עח"מ ביום ג' יום אחד לחדש תמוז שנת חמשת אלפי' וחמש מאות ותשעי' וארבע לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן **יארמוט**, איך שבא לפנינו התו' המופ' ומופ' מו"ה **יחיאל צבי** במו"ה **יודא סעמניץ** דיין דק"ק **א"י** ואמר לנו הוו עלי עדים כשרים ונאמנים וקנו ממני בקנין גמור אגב סודר מעכשיו וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח בכאה"מ [=בכל אופן המועיל] ואף חתמו ותנו ליד אשתי המהוללה מרת **יהודית** בת הרב הגאון המפורסם מו"ה **מאיר א"ש** אב"ד ור"מ דק"ק **יארמוט** להיות בידה וביד יור"א [=יורשי' אחרי'] ובאי כחה לעדות לזכות ולראי'. מחמת שרציתי ברצון נפשי הטוב שלא באונס והכרח כלל כי אם בלב שלם ונפש חפיצה וד"ש [=ודעה שלימה] ומיושבת והנני מודה בפניכם היום כמודה בפני ב"ד חשוב וראוי בהודאה גמורה שרירא וקיימא דלא למיהדר בי' מן יומא דנן ולעלם, איך אמת גמור שאני מוסיף לאשתי מרת יהודית הנ"ל מותיר על שטר כתובתה שיש לה כבר ממני המחזקת מאה זקוקים כסף צרוף מוסיף אני עליהם מעכשיו עד שיעלה ויגיע עיקר כתובתה ותוספתא קמייתא ודהשתא יעלה יחד לסך אלף ועשרים זהובים מטבע כסף זאגע בל"א 1020 Z מינץ וכל בגדי' ותכשיטי' היינו שלשלת ונזמים ואיזה טבעת של זהב גם כלי כסף ומשקלם חמישים לאָט לא יהא נחשבין בסך הנ"ל ולקיים מאמר חז"ל שלא לבייש מי שאין לו לכן לא כתבתי תוספת זו בתוך עיקר כתובתה. ושטר תוספתא דא יהי' לו כל תוקף ושיעבוד ככל אופן גוף הכתובה שיש לה כבר ממני ואחריות וחומר שטר תוספתא דא קבלית עלי ועל ירתי בתראי להתפרע מכל שפר ארג נכסין וקנינין דאית לי תחות כל שמיא דקנאי ודעתיד אנא למקנא נכסין דאית להון אחריות ודלית להון אחריות כלהון יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון שטר תוספתא דא מנאי ואפילו מן גלימא דעל כתפאי בחיי ובמותי מן יומא דנן ולעלם. כל הא דלעיל קבל מו"ה **יחיאל צבי** הנ"ל עליו ועל יור"א [=יורשיו אחריו] ובאי כחו לאשר ולקיים בח"ח ושד"א ות"כ בפ"א עד"ר ובביטול ופיסול כל המסירות מודעא וכל עידי מודעא כמו שמבטלין בגיטי נשים ומעתה יהא תוקף לשטר תוספתא דא כתוקף כל הכתובות ותוספתת דנהגין בבנת ישראל העשויין על פי תיקון חכז"ל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי. וקנינא מן התו' המופ' מו"ה **יחיאל צבי** במו"ה **יודא סעמניץ** הנ"ל לאשתו מ' **יהודית** בת הרב הגאון המפורסם מו"ה **מאיר א"ש** הנ"ל על כל מה דכתב ומפורש לעיל במנא דכשר למקני בי'. **הכל שריר וקים**

הק' **יחיאל צבי** מאובן

בפנינו עדים ח"מ בא הנ"ל בעצמו עה"ח בח"י ממש לאשר ולקיים

הק' **נתנאל כץ** ... הק' **מרדכי דוד** ...

*

לסיום נביא ידיעות על צאצאים נוספים של רבי מאיר א"ש בעל ה'אמרי אש' מאונגוואר, על פי מצבותיהם שהעביר לנו (עם ידיעות עליהם) הרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש.

מצבה אחת היא בפרעשוב, של רבי יהודה ב"ר מאיר אייזנשטאטר שנפטר בשנת תרצ"ד. את צילומו מסר הרב דובעריש וועבער, ועליה חרוט בין השאר (חלקו העליון נשבר):

...

וכמה שנים הי' ממנהלי התלמוד תורה

דרך עץ החיים לשמור ולהאירה

הלך לעולמו בצל אבותימו

מו"ה

יהודה

אייזענשטאטטער ע"ה

בן ר' מאיר שם אמו [מרים?]

נכד הגה... שו"ת אמרי אש

נפטר כ' אב תרצ"ד

תנצבה

במסמכים הרשמיים על לידות ילדיו נרשם שהוא נולד באונגוואר, ופעם אחת נרשם שנולד באוהעלי. אביו הוא כנראה רבי מאיר א"ש בנו של רבי יהודה א"ש אב"ד סאבראנץ [בן ה'אמרי אש'], שנפטר ב' כסלו תש"ג ומנו"כ באונגוואר [נזכר בהקדמת עמודי אש לבית יוסף ח"ב. בתו מרת מלכה הי"ד אשת (בזיוו"ר) הת"ח רבי דן קרויס מאונגוואר, ובסוף ימיו בברוקלין ובירושלים, נכד ובן רבני קהלת וואגאש]. שכן רבי מאיר א"ש ממאטערסדארף בנו של רבי מנחם א"ש וחתנו של ה'חתן סופר' נפטר בלי זש"ק [ביום ה' אדר תר"נ בן ל"ו שנה ומנו"כ במאטערסדארף. נישואיו היו בסיקסא יום ג' לפרשת כי תבא תרל"ה]. ואילו אחיהם רבי חיים א"ש נפטר צעיר לימים עוד בחיי אביו ה'אמרי אש' [ביום ה' אייר תר"ז ומנו"כ באונגוואר. יליד יארמוט תקפ"ה ונימול ע"י רבי מנחם צבי רוזנבורג ביום ד' דחנוכה], כך שלא היה לו בן 'מאיר' כשם אביו.

רבי יהודה נשא בשנת תר"ע את מרת מלכה [נפטרה בשנת תשמ"א בירושלים] בת רבי אליעזר פאנפעדער מפרעשוב [נפטר כ"ד תשרי תרפ"ט ושם מנו"כ] בנו של רבי שמעון יהודה פאנפעדער אב"ד טאקאיי בעל 'מעיני מים' [נפטר ער"ח כסלו תרל"ג]. אמה מרת שרה [נפטרה כ"ב טבת תר"פ] היתה בת רבי יוסף ליברמאן מפרעשוב [נפטר כ"ז חשון תרע"ז ושם מנו"כ].

צאצאיו: בתו מרת חנה יוטל הי"ד [נולדה י"ח שבט תרע"א], בנו ר' מרדכי צבי [נולד כ"ו אלול תרע"ב, נפטר הושע"ר תשל"ה בירושלים], בנו ר' יוסף שמעון [נולד א' אדר ב' תרע"ט, נפטר תשל"ט בנ.י.], בנו ר' משה ארי' [נולד שמיני עצרת תרפ"ד, נפטר ז' אדר ב' תשס"ג בירושלים].

*

ב'שמות הפרענומעראנטען' שבסו"ס 'חומת אש' (פאקש תרס"ו): "נעו יאָרק (אמעריקא) ... הנגיד המופלג וכו' מו"ה מרדכי מאָשקאָוויטש בן הרב הדיין מו"ה שמואל זצ"ל מאונגוואר וחתן הגאון מוה"ר יהודא א"ש [אב"ד סאבראנץ] אחי המחבר [רבי מנחם א"ש] זצ"ל, וחתניו לוקחי בנותיו: הרבני מו"ה ר' יודא לאנג וזוגתו מ' חנה [נולדה תרל"ד], הנגיד כהו' נ' רויז וזוגתו מ' פערל [נולדה תרל"ג, נפטרה ביום ט' אדר ב' תש"ג בנובורג נ.י.], הנגיד כהו' נ' היימאנן וזוגתו מ' צארטל [נולדה תרל"ו], הנגיד נ' גרינפעלד וזוגתו מ' שרה [נולדה תרל"ח, נפטרה תשכ"ד בריטשמאנד נ.י.], הנגיד כהו' מיטטעלמאן וזוגתו מ' אסתר [נולדה תרמ"א, נפטרה ביום כ"א אב תש"ט בנ.י.]".

לפי המסמכים הרשמיים בניו-יורק, רבי מרדכי מאשקאוויטש נולד באונגוואר 15 דצמ' 846 (כ"ב כסלו תר"ז) לאביו רבי שמואל ב"ר מאיר מאשקאוויטש [תלמיד ה'אמרי אש'. דיין באונגוואר כשלשים שנה. נפטר שם א' אד"א תרל"ח. זוגתו מרת חיה ב"ר משה נפטרה שם ג' חשון תרל"ח]. בשנת 870 (תר"ל) נשא את מרת מלכה א"ש [בת רבי יהודה א"ש אב"ד סאבראנץ]. נפטרה בשנת תרל"ו לערך בעת לידת תאומות. בזיווג שני נשא באונגוואר תרל"ז את מרת חנה בת רבי בנימין וואלף שוואַרץ ומרת מרים (ווייס). [נפטרה בנ.י. י"ב חשון תרע"ז]. בשנת תרמ"ב היגרו לנוא יארק עם ילדיהם כאמור.

מלבד בנותיו הנ"ל רשומים במסמכים גם בניו: שמואל יהודה [נולד באונגוואר תרמ"א], שאלאמון [נולד בנ.י. תרמ"ט, נפטר ט' אייר תרנ"ז], אברהם [נולד בנ.י. תר"נ, נפטר תשל"ד ברוקלין נ.י.], ובנותיו: סעני גארדנער [נולדה תרכ"ח], בילא [נולדה בנ.י. תרנ"ב, בעלה אברהם רובין].

רבי מרדכי נפטר בברונקס נ.י. ב' אייר תר"פ, ועל מצבתו נחרט:

פ"נ

אבינו הנחמד שולשילתא דיוחסין

נזר תפארת ישראל

המופלג מו"ה מרדכי בהגאון

מו"ה שמואל מאשקאוויץ מאונגוואר

וחתנא דבי נשיאה מהגאון

מו"ה יודא אש מסאבראנץ זי"ע

נפטר לדאבון בניו ב' אייר תר"פ

תנצבה

גם אחיו רבי חיים מנו"כ בניו-יורק, ועל מצבתו נחרט: פ"נ / איש יקר נכבד בעדתו / אוהב עמו ומוקיר תורתו / נצר נחמד מגזע ישרים / גדולי ארץ ואנשי מעלה / הוא אבינו עטרת ראשנו / מו"ה חיים מאשקאוויטש / בן הגאון המפורסים / ר' שמואל דיין מאונגוואר / נפטר בשם טוב כ"ז אלול תרע"א / ת'נ'צ'ב'ה'.

הרב חיים אריה ריניץ – ירושלים

בני הרב מפולעק

פרקים מתוך ספרי 'במעלות קדושים וטהורים' אשר עמי בכתובים, הכולל תולדות רבני משפחות ריניץ, יונגרייז, טעננבוים, שנספו על קידוש השם בשנות השואה. לפנינו לתולדות שנים מבניו של רבי שמואל בנימין הלוי יונגרייז אב"ד פולעק.

רבי חיים הלוי יונגרייז הי"ד

דומ"ץ ק"ק מעריש אוסטרוי

רבי **חיים הלוי יונגרייז** נולד בעיר פוטנאק בחורף שנת תרנ"ה לערך לאביו רבי **שמואל בנימין הלוי יונגרייז** אב"ד פולעק. ולאמו הרבנית **רבקה** ע"ה, בת רבי **מאיר**

טענבוים ז"ל אב"ד פוטנאק, בן רבי **יעקב טענבוים** אב"ד פוטנאק בעל 'נהרי אפרסמון'. ויקרא שמו בישראל '**חיים**', כנראה על שם זקינו, חמיו של בעל נהרי אפרסמון, רבי **ראובן יעקב חיים רייכמאן** ז"ל.

למד אצל אביו וגם אצל רבי **יהודה גרינוואלד** ז"ל, אב"ד ור"מ דק"ק **סאטמאר, בעל זכרון יהודה.**

בהגיעו לפרקו נשא זוגתו הרבנית **רבקה רחל** ע"ה, בת רבי **משה שפיטץ** ז"ל מק"ק **נאדי טארנא.** - בעת התקשרות השידוכין הוסיפו לה את השם **רחל** כדי שלא יהיו שמות כלה וחמותה שווים. היה מתמיד גדול, ובמשפחת חותנו החזיקו אותו לפאר המשפחה.

מתחילה גר ליד חמיו בק"ק **נאדי טארנא,** במחוז סאטמאר (ברומנית tarna mare, בהונגרית nagytarna). מופיע שם ברשימת מעות קדימה על ספר **לחם שלמה,** לרש"ז עהרנרייך, תרפ"ד – טארנע, מ' חיים יונגרייז. **שבט מיהודה** לרבו רבי יהודה גרינוואלד, אב"ד סאטמאר, שיצא לאור בשנת תרפ"ז.

אח"כ שימש רב דחברה משניות בק"ק **מעריש אוסטרוי.** מופיע שם ברשימת מעות קדימה על ספר **הרי בשמים,** לרבי יעקב יוסף גינז, פיטרקוב תרצ"א. 'מעריש אסטרא – גיסי הרה"ג החו"ב מו"ה **חיים הלוי יונגרייז** נ"י רב דחברה משניות דשם. ועל ספר חסד לאברהם, תרח"ץ – מעהר. אסטרוי, ההגה"צ ר' (צבי) [**חיים**] **יונגרייז** שליט"א דומ"ץ.

נספה בשואה עם זוגתו הרבנית ויוצ"ח.

*

חמיו רבי **משה שפיץ** נולד כבכור לאביו רבי **ישעי' שפיץ,** מתושבי העיר **נאדי טארנא,** גליל **האלמין.** - רבי **ישעי' שפיץ** למד אצל רבי **יואל צבי רוט** בעל 'בית היוצר', ורבי **יהודה גרינוואלד** אב"ד סאטמאר, בעל 'זכרון יהודה'. תלמיד חכם מופלג ומתנהג בחסידות. מתחילה היה אדם אמיד ואח"כ ירד מנכסיו. חיבר ספר 'צוה ישועות יעקב', ילקוט עניני מוסר על פגעי הזמן, עם הסכמת רבי שלמה זלמן עהרנרייך אב"ד שאמלוי.

[אגב – ב'קהילות הונגריה' עמ' 175 בערך העיר **טורנא** אשר במחוז אבוי טורנא, דחק שם בטעות בין האחים הרבנים רבי **מאיר טננבוים**, ואחיו רבי **מענדל טננבוים**, שמילא מקום אחיו עד השואה, את רבי **אברהם קלונימוס פרידמן**, אשר היה רב בק"ק **נאדי טארנא שבגליל האלמין** הנ"ל, כפי שכתוב בספר שם הגדולים מארץ הגר מערכת א' סי' פה ובהערה שם].

רבי **משה שפיץ** היה איש אמיד מחשובי ק"ק **נאג' טארנא**. שימש כגבאי צדקה, עבור קופת רבי **מאיר בעל הנס** של **שומרי החומות**. הוא חיפש תלמידי חכמים עבור בנותיו והיה מוכן לשלם הרבה עבורם. ואכן היו לו בנין וחתנין רבנן תלמידי חכמים.

רבי דוד יחזקאל הלוי יונגרייז הי"ד
רב בק"ק זאגראב

רבי רור יחזקאל הלוי יונגריז

רבי **דוד יחזקאל**, נולד בשנת תרס"ג בעיר **פולעק** שבסלובקיה. לאביו רבי שמואל בנימין הלוי יונגרייז זצוק"ל הי"ד. את עיקר חינוכו קיבל בבית אביו הגדול אשר היה ממשפחת רבנים מפורסמים ברחבי הונגריה וניהל שם ישיבה. מנעוריו הקדיש את עצמו לתורה ועבודת השם, עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה, ניכר עליו כי לגדולות הוא נוצר.

בשנת תרפ"ח, נשא את הרבנית **פערל** ע"ה [נלב"ע כ"א חשון תשמ"ו], בתו של רבי **ישראל מאיר גליק** ז"ל דומ"ץ ורב דחברה ש"ס בק"ק קעזמארק. בן רבי **יצחק גליק** ז"ל אב"ד דק"ק **סט' פעטער** בהונגריה בעמח"ס **'חינוך בית יצחק'**, שו"ת, ועל התורה. וחתן רבי **אברהם גרינבורג** ז"ל אב"ד דק"ק קעזמארק.

בקובץ 'בית ועד לחכמים' מחודש כסלו תרפ"ח מופיע ברכת מזל טוב לכבוד הרב הגאון מו"ה **שמואל בנימין הלוי יונגרייז** אב"ד בפילעק, ליום אפריון בנו הרב החריף נ"י עב"ג בת הרה"ג מו"ה **ישראל מאיר גליק** רב דחברה ש"ס בקעזמארק.

אחרי נישואיו עבר לגור ליד חותנו, שם המשיך ביתר שאת בלימוד התורה ובעבודת השם, חותנו שעמד על טיבו של חתנו הצעיר העריכו מאד, וחיבה יתירה נודעת לו לחתן הצעיר מאת חותנו הגדול.

כאשר דודו רבי **משה טעננבוים** אב"ד מילדוי סעפשי, הוציא לאור בשנת תרפ"ט, את הספר **אמרי מאיר** דרשות, מאת רבי **מאיר טעננבוים** אב"ד פוטנאק, היה לו רבי

דוד יחזקאל לאחי עזר ואחי סמך, וקיבץ הרבה מעות קדימה. וכן עשה כאשר גיסו רבי **יהושע גינז** אב"ד **אפץ**, הוציא לאור בשנת תרצ"א את ספרי אביו רבי **יעקב יוסף גינז** אב"ד ה' בוסערמין. כן מופיע ברשימת מעות קדימה ע"ס ילקוט אברהם, (ליפשיץ), מונקאטש תרצ"א: קעזמארק ר' **דוד יחזקאל הלוי יונגרייז.**

שמו הטוב הלך לפניו, חריפותו ובקיאותו, צדקתו וענוותנותו, עד אשר נתקבל רבי דוד יחזקאל כאב"ד דק"ק **זאגראב** שביוגוסלביה, ניהל שם ישיבה קטנה והשפיע תורה ויראת שמים ומדות טובות. – השוה בטאון 'דרכנו' גליון ט מיום כ"א כסלו שנת תרצ"ה עמ' יג: "יוגוסלביא – בזגרב נוסדה ישיבה קטנה תחת הנהלתו של הרב יונגרייז".

סיפר הרב וויזער ע"ה יליד זאגראב [סוף ימיו בניו יארק ארה"ב] מזכרונותיו, על גודל אהבה והערצה שהיה לבני עירו לרבם הצעיר רבי דוד יחזקאל הלוי ז"ל. עוד סיפר, פעם שלח אחד מהבעלי בתים בקהלה שהיה מהמתחדשים, את בנו ללמוד באוניברסיטה, תיכף כאשר נודע לרב, קרא לו ואסר עליו לשלוח את בנו לאוניברסיטה, הלה העיז פניו נגד הרב שהיה צעיר ולא שמע אליו, שלח הרב אחריו עוד פעם וכשלא שמע לו, שלח אחריו פעם שלישית עם התראה שבאם לא יציית לדבריו יעשה חרם חמור נגדו. העשיר ענה בעזות שלא ישמע לרב צעיר מה יעשה עם בנו. קיבץ הרב את כל הקהל בבית המדרש ועשה חרם חמור שלא יהין אף אחד לשלוח את בניו ללמוד באוניברסיטה, ולא ארכו ימים מועטים והעשיר עם בנו מתו שלא כדרך כל הארץ.

בפרוץ מלחמת העולם השניה, כאשר התחיל המלחמה, נאלץ הוא עם משפחתו לעזוב את יוגוסלביה, ולעבור ל**קאזמארק** מקום מושבו של חותנו רבי **ישראל מאיר גליק** ז"ל, שם קיבל דירה מהקהילה ונתקבל לדיין ומורה צדק שם. אולם לא ארכו שם ימי שלותו, ונאלץ שוב לקחת את מקל נדודיו, ולאחר נדודים רבים וגלגולים שונים הגיע עם משפחתו לעיר **בודאפסט**, ושימש שם כדומ"ץ בבית דין האורתודוקסי, בראשות רבי **יונתן שטייף** ז"ל שהיה הראש בית דין, ורבי **חנניה כהן** ז"ל. כן למד שם בחברותא עם רבי **רפאל בלום מקאשוי** ז"ל.

ביום ז' לחודש אדר תש"ד נפטרה אמו הרבנית **רבקה** ע"ה, ונסע לפולעק והיה שם עד אחרי כלות השבעה, וכשחזר לבודאפסט שלח את שתי בנותיו המבוגרות אל חמותו לקעזמארק, והוא עם הרבנית ובתם הצעירה לא עלו בידם לנסוע אחריהם לקעזמארק, ונשארו בבודאפעסט.

מאוחר יותר נשלח לעבודת פרך במחנה 'קיש טארצא' ומשם לפעליקסדורף ליד ווינא שבאוסטריה, שם קפאו רגליו בחורף הקשה ונחלה במחלת הטפוס ונפטר שם

עקה"ש, קברוהו בקבר אחים עם עוד אלפים מישראל בעיר פעליקסדורף. היא"צ נקבע ליום ז' אדר.

נשארו לפליטה מהחורבן הגדול, הרבנית הצדקנית מרת **פערל** ע"ה, עם שלש בנותיה שיחיו, בחכמתה וביראתה הקודמת לחכמתה גידלה הרבנית הצדקנית את בנותיה בדרך התורה ויראה כפי שקיבלה בבית הוריה הקדושים, וכפי שראתה אצל בעלה הגדול רבי **דוד יחזקאל הלוי יונגרייז** ז"ל הי"ד, והשיאה אותם לבעלים תלמידי חכמים ויראי השם, והקימו בתים נאמנים בישראל לתפארת אבותם.

יוצ"ח: בתם מרת **פיגא** תחי' זו' רבי **משה אהרן שרייבער** ז"ל [נפטר כ"ב אייר תשמ"ד], בן רבי **יעקב ועלקא שרייבער**, אב"י בק"ק **לונדון**.

בתם מרת **שרה** תחי' זו' רבי **יעקב יצחק ליפשיץ** ז"ל [נפטר כ"ט אלול תשס"ט], בן רבי **חיים ליפשיץ** ז"ל, דומ"ץ בק"ק **קליינווארדיין**.

בתם מרת **מרים שיינדל** תחי' זו' רבי **מרדכי מנחם ווידער** הי"ו, בן רבי **אברהם צבי ווידער** ז"ל, שו"ב ומו"ץ בק"ק **שאמשאן**.

חיים אריה לייבל ריניץ – ירושלים עיה"ק ת"ו

שנות הלימוד והנידודים של בחור ישיבה

זכרונות מתלמיד בישיבות פרשבורג וצעהלים

המאמר שלפנינו פורסם ב-Jüdische Wochenschrift שיצא לאור בווינה בעריכת ר' מלכיאל גרינוולד, שנה שניה (924, תרפ"ד) גליון 27 והמשכו בגליון 28. תורגם מגרמנית ע"י מרת חיה בתיה מרקוביץ ותשוח"ל.

כותב הזכרונות חותם רק בראשי תיבות (ל. ב.), ומה שאנו יודעים עליו - כפי שהוא מציין - שהוא בן בתו של רבי יוסף דוכס רב ומגיד מישרים בפרשבורג. אני משער שאבי הכותב הוא הרמן (צבי?) בלוי יליד מאגענדארף שהיה חתנו של רבי יוסף דוכס. שכן הוא מזכיר להלן את מרת טרוילה לייכט - שהיתה אף היא ילידת מאגענדארף - שמוצאה מעירו של אביו.

זכרונותיו מתחילים מעת הגיעו לפרשבורג לפני שנת תרמ"ב, ללמוד ב'יסודי התורה' (ישיבה קטנה), בה למד כשנתיים ימים כנראה. מכאן עבר לישיבה בצעהלים, ולאחר שלש שנים חזר לפרשבורג ללמוד בישיבת ה'שבט סופר' עד לנישואיו. תיאורו נותן מושג מה על קשייו של בחור ישיבה בימים ההם.

הוא מזכיר מדמויות ההוד בקהלה המעטירה פרשבורג. רבותיו ב'יסודי התורה' רבי גבריאל הונוואלד ורבי אליעזר כ"ץ [תלמיד הכת"ס. נפטר י"ב שבט תרפ"ט]. וכן הדואגים להחזקת התלמידים רבי ליב גרוס גבאי ומשגיח הישיבה הרמה

בפרשבורג [תלמיד הכת"ס. נפטר י"ז תשרי תרס"ו] ורבי אשי הירשלר-סארוואש גבאי ד'יסודי התורה' [נפטר כ"ב אייר תרמ"ב].

כן מקדיש שורות לדמותם, צדקותם ומסירותם של רבי אהרן חיים לייכט וזוגתו מרת טרוילה, שלא זכו לזש"ק, שבביתם התגורר בפרשבורג ודאגו לו לכל צרכיו כרחם אב על בניו. מרת טרוילה נפטרה ד' כסלו תרנ"ב, ובעלה רבי אהרן חיים, תלמיד הכת"ס ואחיו המכת"ס, נפטר שם ח' סיון תרע"ה.

בסיום המאמר תיאור כללי על הקהלה בצעהלים ומסירותם לתורה, ועל רבותיו האב"ד רבי מנחם פרוסטיץ [תלמיד החת"ס. נפטר שם ט"ז אד"א תרנ"א] וחתנו וממלא מקומו לאחר פטירתו רבי דוד פרידמן [תלמיד הכת"ס. נפטר שם א' אדר תרס"ו]. מתקופה זו הוא גם מזכיר את רבי זלמן ברגר בעגערסעג. איש נכבד שזכה לשיבה מופלגת קרוב למאה שנה, נפטר ג' כסלו תרפ"ב ומנו"כ בבעלעד. מצאצאיו רבנים ומרביצי תורה למשפחת ברגר, אונגר ועוד.

בכותבי את השורות האלה מופיעות לעיני רוחי דמויות מלאי הוד. ברצוני להעלות את זכרם מתוך רגשי תודה, מפני שפעלו על תודעתי היהודית באופן עוצמתי כל כך עד שהרושם נותר בי עד עצם היום הזה, כשאני כבר איש זקן. המאמר אמור לתאר קטע קטן מחייהם של בחורי הישיבה, ולחשוף בפני העולם את אופן חשיבתם ויראתם האמיתית של האנשים שסביבם נסובו חיי הבחורים. התיאור אמור להראות לנו איזו אהבה לתורה ואיזו מסירות נפש להיטיב עם הזולת מילאו אותם. הדברים ודאי לא השתנו מאז, שכן חייהם המופתיים של הצדיקים פועלים את פעולתם מדור לדור.

משאלתם הגדולה ביותר של הורי ע"ה הייתה להקדיש אותי ללימוד התורה. אבי ז"ל, שהיה תלמיד חכם, לימד אותי כבר בגיל הרך את היסודות של גפ"ת. הוא גם לימד אותי להסתפק במועט, בכדי שגם תוך מאבק הקיום הקשה אהיה תמיד שמח.

אחרי מלאות לי י"ג שנים הביאה אותי אמי ע"ה לפרשבורג על מנת שאלמד שם ב"יסודי התורה". היא היתה בתו של הצדיק המפורסם בזמנו, רבי **יוסף דוכס** זצ"ל, והיא קיוותה שלבנה [דהיינו לי] יעמדו

זכויותיו של אביה. אלא שתקוותה זו נגוזה כי בינתיים קם דור חדש שלא ידע את יוסף, או שלא רצה לדעת אותו. היא עמדה שם בייאושה, שכן האם הרחמניה לא רצתה להפקיר את בנה הרך לגורלו. על כן היא התכוונה לשוב הביתה ולקחת אותי עמה. אולם אני אמרתי בתקיפות: "לא, אמא! לא לשווא נפרד אבי ממני בדבריהם של חז"ל שעלי להסתפק בפת במלח, אם ברצוני ללמוד תורה. אני נשאר כאן כי אני רוצה ללמוד." כשאמי ע"ה שפכה את מר לבה בפני גבאי חברת "יסודי תורה", רבי **אשי** [**הירשלר-סארוואש**] זצ"ל (אינני זוכר את שם משפחתו), הוא השיב לה במילים רכות: "הילד ילמד, תשאירי אותו כאן. ה' יעזור." כתוצאה מהשתדלותו הרשה לי ר' [**ליב**] **גרוס** לאכול בימי שני וחמישי, וכן בשבתות ב"חברת מזונות". לעתים הוא אף הכניס את ידו עמוק לתוך כיסו ומסר לי כמה תלושים בשביל לחם ולחמניות. בדרך כלל חניכי "יסודי התורה" לא זכו לדברים האלה.

מצבת רבי יהודה ליב גרוס בפרשבורג

נותרתי בפרשבורג, כשברשותי מספר פרוטות. גרתי אצל זקן גלמוד ולמדתי בכיתה א' אצל רבי **גבריאל הונוואלד** זצ"ל. החודש הראשון היה תקופה קשה ומלאת ייסורים בשבילי. "המבקרים הליליים הקטנים" [הכוונה לפשפשים] הפרו את שנת הלילה שלי, כך שלמחרת נעצמו עיני מאליהם מרוב עייפות. הרבי שלי שם לב שאני נראה לא טוב, וכששאל לשלומי סיפרתי לו על מצוקתי. הוא, שהיה בעצמו איש עני, ריחם עלי ובעצמו העניק לי יום "קעסט" ולחם אוסטרי. הוא גם הורה לי לכתוב להורי. עשיתי כמצוותו, ויום אחד הגיע אבי ז"ל לפרשבורג במטרה לדאוג לסידור טוב יותר בעבורי, או לקחת אותי הביתה. בהשגחה פרטית הוא חיפש אותי בבית

הסמוך ונכנס בדיוק לדירתו של איש שאשתו באה מאותו מקום כמו אבי. היא הכירה אותו גם אחרי השנים הרבות שעברו מאז, וכך הגעתי לבית ההוא.

הו נפש יקרה, דודה **טרוילא**, כמה אני חושב עליך, מיטיבתי בשנות ילדותי! וגם בעלה רבי **אהרן חיים לייכט**! הוא היה צדיק במלוא מובן המילה שחי לו בסתר, בצנעה ובצניעות, ולבטח עמד בדרגה העליונה של שלמות. שני האנשים הטובים האלה חיו יחד כמו פילמון ובאוקיס [בני זוג זקנים חשוכי ילדים ומכניסי אורחים מן המיתולוגיה היוונית], ואת עיקר תכלית חייהם ראו בטיפול בחניכים הקטנים של "יסודי התורה". לא היו להם ילדים – אנחנו היינו הילדים שלהם. הורים לא מסוגלים לטפל יותר טוב בילדיהם הם, מאשר הנשמות היקרות האלה. ואנחנו, הילדים, אהבנו אותם כמו הורים. כל יום רחצה לנו הדודה **טרוילא**, כפי שקראנו לה, את פלג הגוף העליון במים קרים. ביום שישי היא עשתה זאת במים חמים וגם גזרה לנו את הציפורניים. כל פעם שהשיגה משהו טעים, היא נתנה גם לנו. היא אירגנה לי אירוח לארוחות הצהריים, אך בכל זאת שמרה לי תמיד דברי מאכל בצד בידעה שאני זקוק לאוכל נוסף. אם קרה ואחד מאתנו חלה, היא נמלאה דאגה ולא סרה ממיטתנו. וכפי שהצדקת הזאת דאגה לשלומנו הגופני, דאג הצדיק הגדול, בעלה, לשלומנו הרוחני. היינו צריכים להתפלל אצלו. השכם בבוקר הוא העיר אותנו בחיקוי של תרועת השכמה. הוא מסר לנו קטע קצר מתוך הגמרא על מנת להרגיל אותנו ללמוד באופן עצמאי וגם הסביר לנו בבהירות נושאים שאותם לא הבנו ב"חדר". הוא אף לימד אותנו קטעי "מגידות" קצרים על מנת שבשבתות נוכל להגיד תורה אצל השולחן של בעל הבית המארח. וכך הוא חינך אותנו שנמצא חן בעיני אלוקים ואדם.

הכי שמחנו כשלקח אותנו יחד אתו בנסיעותיו לכפרים הסמוכים, שם פעל כמוהל מבלי לקבל על כך תמורה. התנאי היחיד שלו היה שבמידת האפשר ישלחו לו עגלה, על מנת שהבחורים שלו יוכלו להתלוות אליו. היה נהדר לנסוע בבוקר נפלא של קיץ דרך שדות ויערות לכפרים. איך זהרו עיניו הטובות, כשבעלי השמחה האכילו את הבחורים שלו כהוגן!

לו רציתי לספר במעלותיהם של בני הזוג אצילי הנפש לא יספיקו אפילו דפים רבים. ברצוני להזכיר אותם מתוך רגשות תודה. אני סמוך ובטוח שבעלי החסד האהובים הללו זוכים לשכר רב בגן עדן.

עתה למדתי בשקידה ומתוך שביעות רצון. הודות לעזרתו של מיטיבי רבי **אהרן חיים** ז"ל עברתי מכיתה א' הישר לכיתה ג', שבה לימד רבי **אליעזר כ"ץ** זצ"ל. איש זה, עדין נפש כמו יונה, היה בעל סבלנות והתמדה כמעט על-אנושית, ולבטח אין כמעט כדוגמתו.

אף פעם לא יצאה מפיו מילה קשה, ואם אי פעם הוכיח מאן דהוא הדבר נעשה על ידי קריאה מתחננת של שם הנער, מלווה בתוספת: "אנא תקשיב!" כעבור שלושים ושש שנים ביקרתי אותו בשנה שעברה בבית מדרשו השקט. לפני ישב זקן מופלג לפני הגמרא ולמד את התורה הקדושה ברוח רעננה להפליא. אם באמת ישנם ל"ו צדיקים, המהווים את עמודי העולם, אז לבטח הצדיק הזה נמנה עמהם. כולי נרגש ביקשתי מן הכהן את ברכתו, והוא מילא את בקשתי בנפש חפצה.

אחרי שנה מנוצלת היטב אצל רבי אליעזר חפצתי ללמוד בישיבה. בימים ההם נודעה ישיבת **צעהלים** (דויטשקרויץ) כמקום ששם מגיעים בחורים צעירים לתכלית. ואכן, תחת הנהגתו הנמרצת של הגאון רבי **דוד פרידמן** זצ"ל למדו שם בהתמדה רבה. הוא לא חסך שום מאמץ לעודד את הבחורים לשקוד על תלמודם. לעתים אף הציץ בחצות הלילה מבעד לחלונותיהם של הבחורים לוודא שהם אכן לומדים. אין פלא אפוא שמהר מאוד הגעתי ללימוד עצמאי, וביקשו ממני ללמד בחורים צעירים יותר תמורת תשלום. כשחזרתי מצעהלים הביתה, אחרי שהייה בת שלוש שנים ומעוטר בתואר חבר, בכה אבי מרוב שמחה.

רבה הקשיש של צעהלים, רבי **מנחם כ"ץ** [**פרוסטיץ**], עדיין לימד בכל ערב שיעור שני (נעבען-שיעור). שיטות ההוראה של שני הגאונים הללו היו שונות זו מזו. בעוד שרבי **דוד** זצ"ל העדיף את הפלפול, לימד רבי **מנחם** זצ"ל מן הדף. כשהעלה מישהו מבין הבחורים שאלה אף פעם לא ענה לו ישירות, אלא בלי לאות הרצה את כל הנושא עוד פעם, ואם הקשיבו לו בתשומת הלב הראויה הפכה כל הקושיא ללא רלוונטית. שיטת לימוד

זו הדריכה אותנו ללמוד באופן יסודי וישר.

קומתו התמירה והופעתו מעוררת הכבוד של **הכהן** הקשיש השרו עלינו יראת כבוד והערצה. דמותו החייכנית והלבבית של רבי **דוד** זצ"ל, לעומת זאת, מילאה אותנו בתחושה של אהבה ילדותית. כל אחד בדרכו היה גאון וצדיק, ואזכור אותם לברכה כל ימי חיי מתוך רגשות תודה.

עתה נעיף מבט קצר על קהילת **צעהלים**. שררה בה רוח של יראת שמים אמיתית, אבל ללא שמץ של חסידות. השבת נשמרה בכל דקדוקיה על ידי כל חברי הקהילה. אפילו פקיד הדואר היהודי סידר לעצמו יום חופש בשבתות: הוא מצא גוי אחד, וכל יום שישי מכר לו את כרכרת הדואר והסוס. גם הכשרות נשמרה בקפדנות, ולא הייתה אישה נשואה שיצאה בשיער מגולה. כשפעם אחת ויחידה קרה שאישה הגיעה גלוית ראש לעזרת הנשים של בית הכנסת, היא גורשה משם, וכך נאלצה לנהוג לפי מנהג המקום [ועל פי ההלכה]. במשפחות הקפידו ביותר על הצניעות. ריקודים מעורבים נאסרו בתכלית האיסור. בפורים אחד רצו הצעירים לבלות בריקודים מחוץ לקהילה. או אז צעד **רבנו הזקן** למקום הבילוי, רקע ברגלו וצעק: "הביתה! כולכם!" החבורה התפזרה בבהלה ובשקט, איש לא ההין להתנגד או לצייץ. עד כדי כך יראו מפני האיש הקדוש הזה. אני בספק אם הנוער של היום היה מבליג על התנהגות דומה מצד רב.

מידת החסד וגמילות חסדים של קהילת צעהלים הייתה למופת. לא היה בה בית שלא הציע ימי "קעסט", ולשולחנם של העשירים הסבו כל יום שלושה – ארבעה בחורים. העניים התגאו בכך שהם נותנים יום "קעסט" אחד בשבוע. אני עצמי זכיתי לאירוח מצוין בביתו של עגלון עני, כולל כל הארוחות, והייתי מעליב את מארחי עד עמקי נשמתו אילו נעדרתי מביתו מתוך התחשבות במצבו הדחוק.

מלבד ימי ה"קעסט" הייתה לבחורים "חברה מזונות" [מפעל הזנה]. המימון בא מן היהודים שגרו בכפרי הסביבה. כל ראש חודש הוגרלו ארבע בחורים שיצאו בקבוצות של שניים לסיור רגלי בכפרים על מנת לגבות את דמי החבר החודשיים. כל קבוצה יצאה לכיוון אחר. מביאי הקבלות קיבלו מתנות מיוחדות. אנשי הכפרים קיבלו את הבחורים בסבר פנים יפות ונתנו להם ארוחה וכמה פרוטות לקניית מזון.

על מנת להרוויח מעט כסף עברתי בימים הנוראים באחד הכפרים לפני התיבה, וגם נשאתי דרשה. אנשי הכפר היראים והפשוטים הזילו דמעה. כמוני עשו גם בחורים אחרים, שהיו להם הכישורים הדרושים. בעשרת ימי התשובה שהינו בביתו מכניס האורחים של ר' **זלמן ברגר בעגעגסעג**. שם עמד לרשותנו בית מדרש מלא וגדוש

בספרים. אנשי הקהילה יצאו מגדרם והרעיפו על הבחורים אהבה וחסד. ר' **זלמן עגערסעג** אמנם לא היה תלמיד חכם, אך ירא שמים אמיתי ואוהב תורה.

את שנות נעורי הכי יפים ביליתי בצעהלים, ותמיד אני נזכר בהן בערגה.

לא אעבור בשתיקה על אשת חיל אמיתית, הלא היא מרת **סורל לווינגר** ע"ה. אשה זו, שאירחה אותי בביתה, התאלמנה בצעירותה וגידלה את בניה לתורה ויראה. כולם הפכו לאנשים ישרים והגונים. הגם שלא חייתה בשפע חומרי, בכל זאת עשתה את מיטבה להכין לנו, הבחורים, בית נעים. לשינה הטובה ביותר זכתה כששמעה את ניגון הגמרא שלנו. היא דאגה לנו לאוכל, אם היה חסר לנו, ובישלה אותו במחיר העלות. הכל לשם מצווה. ייזכר לה ה' זאת לטובה!

מצויד בכל הידע הדרוש הרגשתי כשיר ללמוד בישיבה הרמה **בפרשבורג**, שם ישבתי לרגלי הגאון הגדול רבי **שמחה בונם** [**סופר**] זצ"ל, שדלה את התורה בדליים מלאים. שם נשארתי עד לנישואי.

אני סבור שהשגתי את מטרתי לסקור בקצרה את חייו של בחור ישיבה, ובזאת אני מסיים את כתיבת זכרונותי.

עוללות

לעלה 5 – אכילה בלי מזלג, שמירת עינים, ר"מ איגרא

עמ' ג. בתולדות הרב מקאפיש רי"ה הכהן פריעד בנוגע לאכול בלי מזלג. המאמר אודות המזלג, נדפס גם בספרו זכרון יהושע ערך סעודה אות י"ב עמ' 96, ובלי שום הוספה (כך שדבריו האחרונים שיש מזלג של ג' ושל ד', עדיין צ"ע הסיום). ועל מה שאמר שכן נוהגים בבית משפחתו יש להוסיף, מש"כ בדרכי הישר והטוב עמ' כ"ג: שמעתי מאא"ז [הרה"ק ר' צבי הירש מליסקא בעל אך פרי תבואה] זצ"ל, שפ"א נזדמן הרב הקדוש מוהרצ"ה מזידיטשוב זצ"ל אצל הרב הקדוש מהר"ם ט"ב ז"ל,

והי׳ יושבין בסעודה. ונטל הרב הקדוש מהר״ם ט״ב זצ״ל את המזלג ורצה לקחת בו את הבשר, ואמר לו הרב הקדו׳ מזידיטשוב זצ״ל, איהעלער רב, שטעקט דען ניכט מעהר קדושה אין דיא עשר אצבעות וויא אין דעם מתכות, והניח מיד הרב הקדוש מאוהעל זצ״ל את המזלג ולקח את הבשר בידו״. הרי לנו שגם העטרת צבי (חותנו ודודו) נהג כן.

עמ׳ כא. בקשר להספדו של הר״ר יצחק שלמה בלוי על אביו ר׳ עמרם, ששמירת העינים מלבד מה שהוא פוגם בנפש פוגם גם למאור עיניו של אדם, ועיניו כהות. יש לציין כי כן מפורש בתנא דבי אליהו זוטא פ״ג, ״ואין עיניהם של בני אדם כהות בחצי ימיהם אלא מתוך דרכיהן״. וכ׳ הזיקוקין אות י״ד, אחר שהביא כמה דברים שאסור להסתכל בהם: וכן שאר דברים אז״ל שאסור להסתכל בהם, צא דוק ותשכח, שכל אלו גרמה כהות עינים של בני אדם בחצי ימיהם, וכן וגו׳ וריבוי ת״ה גרמו כהות עינים כמז״ל עכ״ל. ובתוס׳ בן יחיאל להגאון בעל לב העיברי כ׳ שם: אם הוא שטוף בזימה וגם המרבה בת״ה עי״כ עיניו כהות ככ׳ (או״ח סי׳ ר״ם סעיף י״ד), והמסתכל בעריות עין תחת עין, וגורם לו הרהורי עברה קשים מעברה (יומא י״ט) וגו׳, וע״כ ברית כרתי לעיני וגו׳ כדי לשמור ראיתו בטוב וגו׳ עכ״ל. ודוק היטב בלשון הרמב״ם הל׳ דעות פ״ד הי״ט ובשו״ע או״ח סי׳ ר״מ שם.

ודברים נפלאים גילה המגיד מבריסק (מחזה עינים מחזה ח׳) וז״ל: נשא עינינו ונראה עין בעין, כי רבים מאד בדור הזה המכים בסנורים ועיניהם כהות, ורבים מאד הנושאים כלי זכוכית על חטמם וגו׳. והנה חז״ל אמרו (ברכות ה׳) אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו, כי לא חשיד קוב״ה דעביד דינא בלא דינא, על כן נחפשה דרכינו ונחקורה, על מה עשה ה׳ ככה, כי אנשי דור הזה רבם ככלם תחשכנה עיניהם בעודם נערים צעירי ימים, וישאו כלי זכוכית על עיניהם, ועל מה עשה ה׳ ככה, כי אחדים בעודם בילדותם ישאו כלי זכוכית אשר המה יקטינו את ראות עיניהם (עיי״ש בגיא חזיון אות ג׳ שכנראה זה דבר בפני עצמו, שהיו מי שחיפשו לקלקל עיניהם בזה שמתלבשים בכלי זכוכית, כדי שיפטרו מגזירת הצבא), אין זה כי אם מפני חטא מחזה העינים, כי יתורו אחרי עיניהם ויחזו פני נשים ופני רשעים וכל דבר תאוה לעינים עכ״ל.

עמ׳ כח. על הגאון ר׳ משולם טיסמניץ שלא הבינו כל כך שיעורו מחמת עמקות, יש להעיר שהי׳ עוד סיבה שלא הבינוהו, עי׳ בהקדמת הרב מקראסנא על קונטרסו דין חלב שחלבו נכרי אות י״ג, ששמע מחמיו הרה״ק משימלויא, ש״הזכיר לדוגמא קהל פרעסבורג בימי הגאון הנורא רבינו משולם טיסמניטץ זצ״ל שההמון בפ״ב לא ידעו את לשונו, שהמה הי׳ מדברים כמעט בשפה אחרת שלא הי׳ הוא ז״ל מבני מדינתם כלל, ומ״מ הקהלה בחרה ברב גאון וצדיק מפורסם שגדולתו בתורה וקדושתו עשה

רושם על כל בני העיר מגדולם ועד קטנם, והי׳ כולם אהובים יראי השי״ת וחובבי תורה״.

אלעזר מערמעלשטיין - קרית יואל יצ״ו

*

לעלה 1-3 לתולדות משפחת פריעד הכהנים

בענין תולדות משפחת ״פריעד״, אולי ידוע מי היה אביו של הג״ר ארי׳ ליב הכהן פריעד דומ״ץ בעיר דעברעצין [בספר תולדות אנשי שם (ראנד) ערך חותנו (עמ׳ 107) דלהלן כ׳ שהי׳ רב ור״מ בבודאפעסט, והוא כנראה טעות] בשנים שלפני המלחמה, והוא היה חתנו של הג״ר זאב וואלף ציטראן זצ״ל מח״ס אגדות מהרז״צ שהי׳ חתנו של הגה״ק בעל אמרי שפר מדאראג זצ״ל.

מוזכר בספר הנ״ל בהקדמה (שם לא מוזכר בכינויו ״הכהן״) בין שאר גיסיו הג״ר יהושיע לעבאוויטש אבד״ק רעטיאג, והג״ר צבי הירש פריעדמאן אבד״ק אהבת ישורון בנעוויארק (מח״ס צבי חמד וש״ס), והג״ר מרדכי צבי שווארטץ רב דק״ק אנשי גאליציע בקלעוולאנד (ורב בלונדון, מח״ס דורש טוב לעמו וש״ס), והג״ר חיים אלטיר גינז (בהג״ר משה גינז אבד״ק ב׳ קערעסטור), והג״ר חיים בצלאל פאנעטה אבד״ק רעטיאג.

מוזכר בסוף ספר ״ילקוט אברהם״ (ליפשיץ, תרצ״א) ״דעברעצין וכו׳ הרה״ג ר׳ ארי׳ ליב פריעד הכהן דומו״צ״, וכן בתחילת ספר ״מתן שבת״ (אמסל, תרצ״ז) בשמות המתנדבים ״דעברעצין וכו׳ הרב מוה״ר ארי׳ ליב פריעד דומ״ץ״, ובסוף ספר ״הרי בשמים״ (גינז, תרפ״ז) בשמות החותמים ״דאראג וכו׳ מחו׳ הרב הגאה״צ מו״ה זאב וואלף ציטראן אב״ד נ״י וכו׳ וחתנו מחו׳ הה״ג מו״ה ארי׳ ליבש הכהן פריעד נ״י״.

[ד.א. בשו״ת לבושי מרדכי (מהדו״ק סי׳ ט״ו) נמצא תשובה משנת תר״ע לכבוד ״הב׳ החו״ב יו״ש מו״ה שלמה יואל הכהן פריעד נ״י״].

אודות הג״ר אברהם ליב שטערן זצ״ל אבד״ק שאק-סעליצע (בעלה 5), יש לציין שלא לטעות בינו לבין הג״ר אברהם ליב ״טראטצער״ שהיה ג״כ אבד״ק שאק-סעליצע אחר הגאון הנ״ל, וכמה תשובות מצינו מופנות אליו, ואציין כעת ג׳ מהם, בשו״ת לבושי מרדכי מהדו״ת (סי׳ נ״א), שו״ת בית דוד [לייטער] (סי׳ קכ״ו), ובקובץ הנשר (הנשר ג סי׳ עז, והנשר ה סי׳ ס״א).

הק׳ **בן ציון גרינפעלד** - ברוקלין נ״י

בשולי הדברים:

רבי ארי׳ ליב נולד י״ד תמוז תרנ״ט בדעברעצין לאביו רבי משה יעקב הכהן פריעד ולאמו מרת שרה ב״ר נפתלי יעקב כהן. תלמיד בעל ה׳לבושי מרדכי׳ ממאדע

שהסמיכו גם להוראה. שאר המסמיכים המהרש"ג מסעמיהאלי ורבי יעקב קאפל רייך אב"ד בודאפעסט. בשנת תרפ"ד נשא את מרת ברכה בת רבי זאב וואלף ציטרון אב"ד דאראג וגר כמה שנים שם. רב ומו"צ בדעברעצין בין השנים תרפ"ז-תש"ה (גם לאחר השואה). ר"מ בישיבה ע"ש הרב עמיאל בבודאפעסט בין השנים תש"ו-תש"ט. עלה לארה"ק וגר ברמת-גן (רמת יצחק).

*

קשרי המשפחות וייסבערג וסאמעט מסטרופקוב

בעלה 2 במאמר על ר' יעקב אשר קאפף הוזכר אבי חותנו ר' אברהם יצחק טננבוים שעלה לירושלים. יש לציין שהנ"ל נשא את מרת רבקה בת הג"ר מרדכי יצחק וייסבערג זצ"ל דומ"ץ סטרופקוב ב"ר משה דב. אחיו היה הג"ר שלמה זלמן וייסבערג אב"ד דאברא אביהם של הרבנים ר' משה דב לנדא דומ"ץ בווערעצקי, ר' מנחם זאב אב"ד טארקאן ור' יוסף דוד סופר סת"ם במיהאלאוויטץ (נלב"ע תרע"ב ומנו"כ בהר הזיתים). (בהר הזיתים יש מצבה של הרבנית מ' שרה לאה ב"ר שלמה זלמן מדאברא אולי היא אחותם). יש שכתבו שאביהם ר' משה דב היה בעל אחותו של הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא אך אין הדבר ברור, עכ"פ האחים הנ"ל היו ממשפחתו.

על מצבת ר' מרדכי יצחק כתוב: פ"נ / איש זקן וחסיד דיין / המצויין דפה סטראפקוב / הרבני מו"ה מרדכי יצחק / בן מו"ה משה דב ז"ל נפ' / ז' ניסן שנת כת"ר לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

מעניין שחתן נוסף שלו עלה לירושלים ה"ה הרה"ח ר' יקותיאל הכהן (ויסברג) (בן הר"ר אברהם הכהן אחיו של הרבי ר' הירש מרימנוב) שנשא את בתו מרת מאליע צירל (ילידת תקפ"ט). התגוררו לאחר נישואיהם בראסלאוויטץ (ע"י פרשוב) שם נולדו מרבית ילדיהם ולאחר מכן עקרו לקערעסטיר שם נפטרה זו' בשנת תרמ"ה ומנו"כ שם.

ר' יקותיאל עלה לא"י ונפ' ביום י"ד שבט תרס"ו ומנו"כ בהר הזיתים.

צאצאיהם: בתו מרת מינדל אשת הר"ר יעקב סאמעט, נולד בבאקאני בשנת תרי"ז לאביו ר' יואל ולאמו מרת בלומה מטארקאן. התגוררו בקערעסטיר ולאחמ"כ עלו לא"י. ר' יעקב נלב"ע ו' אלול תרע"ו ומנו"כ בהר הזיתים זו' נלב"ע סיון תש"ח. מצאצאיהם משפחת סאמעט הענפה בירושלים.

בתו מרת פרומט אשת הר"ר צבי (ב"ר יקותיאל עפ"י מצבתו המחודשת) סאמעט יליד סטרופקוב נלב"ע תש"א ומנו"כ בקרסטיר.

חתניו הנוספים: ר' ישעיה זיידנפלד ור' אברהם גרינבוים ור' יחיאל שרגא גרינוולד (בן האב"ד הג"ר מנחם גרשון) בקרסטיר.

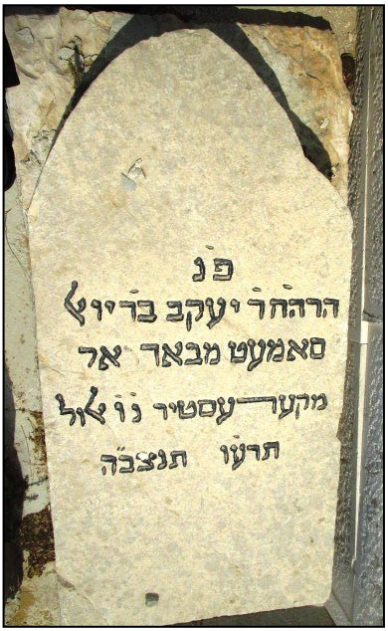

נקודה מעניינת היא שר' יקותיאל הכהן לקח ב' חתנים ממשפחת סאמעט. ולא זו בלבד גיסו ר' אברהם יהושע העשיל וייסברג בנו של הדיין מסטרופקוב אף הוא לקח לחתן את ר' שמעון סאמעט מאוהעל אבי הג"ר ישראל חיים סאמעט מקליינוורדיין בעל 'שמע ישראל'. אביו של ר' שמעון היה ר' אברהם סעמעט שכפי המסורת אצל צאצאיו היה דומ"ץ בסטרופקוב וכשעבר הג"ר יוסף משה טייטלבוים מרבנות סטרופקוב לאוהעל לקחו עמו. נפטר באחת מנסיעותיו לצדיקי דורו וע"כ לא נודע מקום קבורתו.

קשרי השידוכין בין שני משפחות אלו לא נגמרים כאן, ר' יעקב סאמעט הנ"ל לקח לו

לחתן את ר' ישראל מרדכי ויסברג בנו של ר' חיים זלמן ב"ר יוסף דוד בן הג"ר שלמה זלמן מדאברא הנ"ל. ור' ישעיה זיידנפלד הנ"ל לקח לו לחתן את הר"ר חיים דב וייסברג (בן הר"ר נפתלי צבי מש. פאטאק ב"ר שמואל) אך לע"ע לא נודע לי הקשר בין משפחות סאמעט הנ"ל ובין כל משפחות ויסברג הנ"ל.

ואם לא די בכך, לר' יעקב סאמעט הנ"ל היה אח בשם 'מרדכי יצחק' כשמו של הדיין מסטרופקוב, ה"ה הרה"ח ר' מרדכי יצחק סאמעט מקראד, אשר נולד בשנת תרכ"א כשנה לאחר פטירתו של הדיין מסטרופקוב.

הוי אומר לכאורה שהקשר בין המשפחות החל עוד בדור קודם, אך לע"ע נעלם ממני.

כמו"כ על ב' משפחות אלו ישנם מסורות הקושרות אותן להרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע. על ר' יואל סאמעט מבוקוני ישנה מסורת שאביו היה ר' יצחק והיה חתנו של הרה"ק ר' יוסף משה ממעז'יבוז', כמו"כ על ר' אברהם סאמעט יש אומרים שהיה בן בתו של ר' יוסף משה. אך ככל הנראה אין בדברים אלו ממש, והומצאו כנראה עפ"י מש"כ ב'מליצי אש' בערכו של ר' מיכאל גליקליך מנאנאש, על חתנו ר' יצחק סאמעט מנאנאש שהוא היה נכדו של ר' יוסף משה ממעז'יבוז', אמנם גם דבריו אין להם על מה שיסמוכו. סביר להניח גם שאביו של ר' יואל לא נקרא בשם יצחק, אך זאת ודאי שלא היה זה ר' יצחק סאמעט מנאנאש (כפי שיש שכתבו) כי לפי השנים לא יתכן הדבר בשום אופן שיהיה אביו, ואם היתה קירבה בדרגה ראשונה ביניהם, אולי היה אחיו.

שמחה בונם יוסף סיימון - בני ברק

*

תשובה ממהר"י אסאד ללאשאנץ

בשו"ת מהרי"א (אסאד) נדפסו שני תשובות הממוענות לרבי אברהם יעקב קאפל זינגר, תלמיד החת"ס ואב"ד לאשאנץ [נזכר בעלה 4 עמ' כו], האחת בחלק יו"ד (סימן יט) בענין טבח המוכר טריפה דאורייתא, והשניה בחלק אה"ע-חו"מ (סימן קכה) אודות כתיבת שם המקום ב"עיר קטנה סמוך לעירו" הנקרא פינץ-פינטץ. ומסיק שמחמת הספק לא לסדר שם גט. שני התשובות הם ללא תאריך.

כעת הגיע לידינו צילום תשובת רבי יהודה אסאד בכתי"ק - שנמצא תח"י הרב דוד פלנוער רבה של ברן ותשוח"ל - ומתברר ששני התשובות שנדפסו, הן תשובה אחת בכת"י, ופוצלו בהדפסה לפי הנושאים. בראש התשובה: "בעזה"י יום א' ר"ח כסליו תרכ"ג לפ"ק ס"ה". תחלת התשובה היא בקשר לכתיבת המקום בגט. ואח"כ ממשיך בענין טבח הנ"ל. בתוך הדברים: "וכשהצעתי הקושי'... לפני ת"ח פה מוהרר"ח כהן

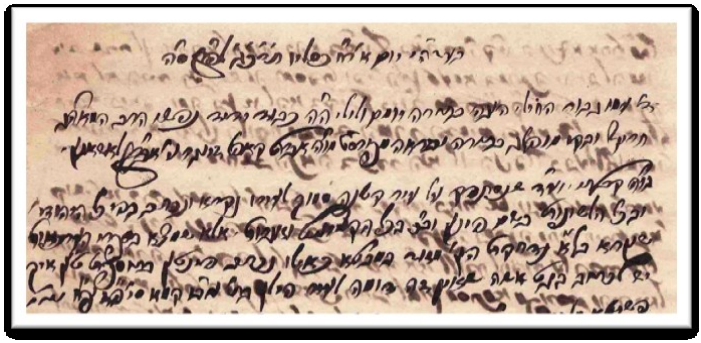

נ"י ומו"ה משה הערצפעלד נ"י". בנדפס נשמט 'מוהרר"ח כהן'. בסוף התשובה חוזר לנושא הראשון (איננו בנדפס): "הדרן לקמייתא שלא לסדר גט בעיר פינץ אם עוד לא סדרו שם מקדמת דנא. ועי' תשו' ח"ס סי' ל"ד ול"ו. הכ"ד אוה"נ הדש"ת". מאידך בנדפס (בחיו"ד) הסיום (איננו בכת"י): "ואקח מועד אי"ה להשיב על שאר דבריו".

*

פנקס המוהל רבי ישראל קערט וכתביו

רבי ישראל פרידמן נתגדל אצל ה'ישמח משה' כשנתייתם. תלמידם של החת"ס ורבי יחזקאל בנעט אב"ד נייטרא. שימש כדיין בקערט ולאחר מכן בוערבוי עד להסתלקותו בשנת תרל"ז.

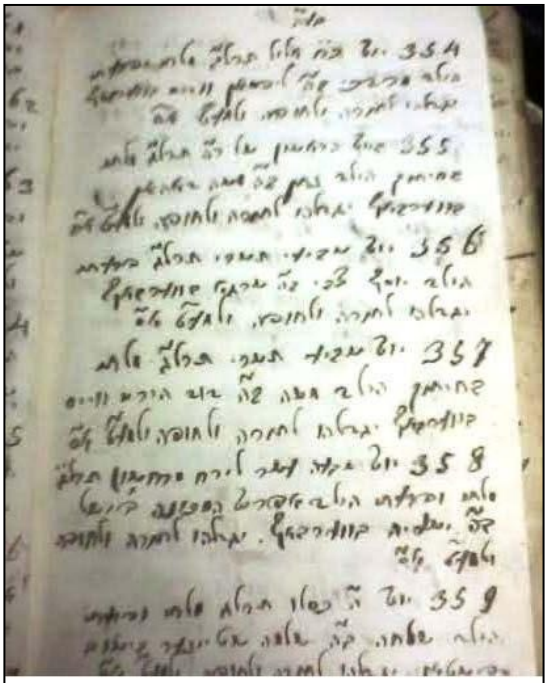

קטע מפנקס המוהל מהר"י קערט

לאחרונה עמד למכירה פנקס המוהל שלו בו רשם כארבע מאות מילות במשך כחמישים שנה בקערט ובוערבוי ולפעמים גם במקומות אחרים, ביניהם את בניו רבי דוד אב"ד צעהלים בשנת תר"י, ואת בנו רבי נחמי' רב בוויען, שנולד לאחר שנפטר בן בשם משה, ובחלום הראו לו שיוולד לו בן, ונתן את שמו על ה'נחמה'. - כפי שהמנהג היה בתקופה ההיא [ראה על כך ב'פנקס המוהל חת"ס'], לפעמים נתכבד רק בחיתוך או בפריעה.

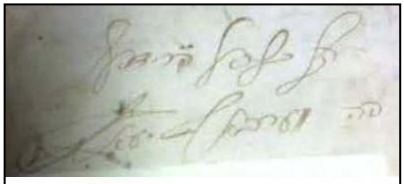

חת"י מהר"י קערט בפנקס המוהל

הפנקס לא היה למראה עיני, ובוודאי יש בו עוד ידיעות מענינות.

מחידושי תורתו נדפסו בספרו 'הגהות מוהר"י קרט' על הרי"ף, פ"ק דשבת ועל שו"ע או"ח. הגהותיו על שו"ע יו"ד הל' טריפות ותערובות נדפסו בשו"ע יו"ד מהדורת מכון ירושלים. חלקם נדפסו גם בקובץ 'פעמי יעקב' (בני ברק, גליון טו, יט).

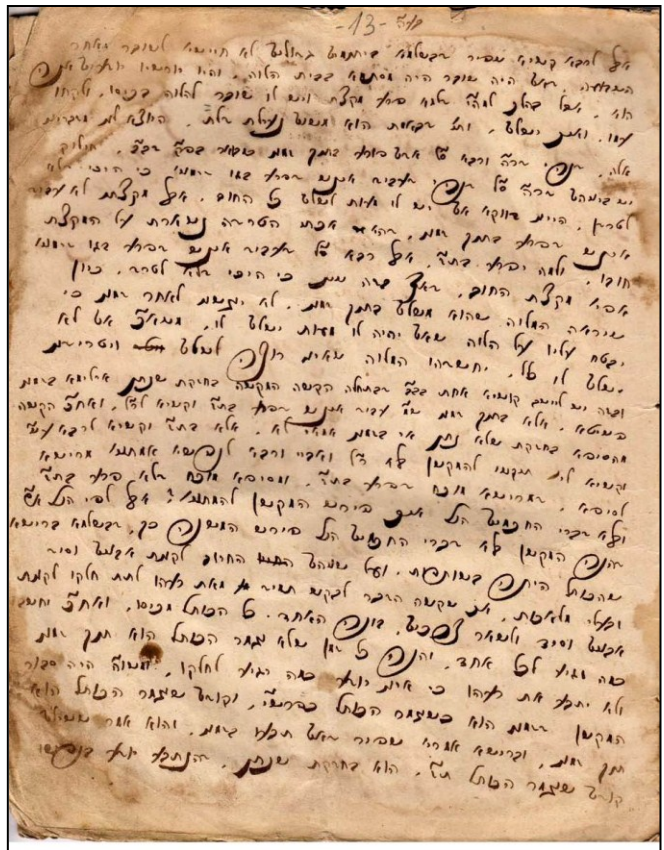

עמוד מחידושי מהר"י קערט בכתי"ק
שנדפסו בטעות ע"ש בנו בישלמי דודי

יש לציין שבספר 'שלמי דוד' (בני ברק תשס"ג) לבנו רבי דוד פרידמן אב"ד צעהלים, שנערכו מתוך כתבי יד, שברובם הם תח"י נינו הרב ישכר דוד קלויזנר.

לאחר בדיקת הכתבי יד מהם נדפס הספר הגיע הנ"ל למסקנא וז"ל:

"רשימת חידושי תורה בכתי"ק של הגאון הצדיק 'מהר"י קערט', רבי ישראל פרידמאן זצ"ל ראב"ד וועדבוי, שנדפסו בטעות ע"ש בנו הגאון רבי דוד פרידמאן זצ"ל אב"ד ור"מ צעהלים בספר 'שלמי דוד' [עם הרבה שינויים מהעורך].

עמ' **רנח-רנט**. בבא מציעא פב, ב. במלוה צריך למשכון קמיפלגי; עמ' **רנט-רסא**. שם צה, ב. תא שמע וכו'; עמ' **רסא-רסב**. שם ק, א. תנן זה אומר גדול וכו'; ע' **רסו-רסח**. בבא בתרא מה, א. תנן אומן אין לו חזקה; עמ' **רסח-רסט**. שם תוס' ד"ה אי הכי; עמ' **רסט-רעא**. שם מה, ב. תוס' ד"ה

נתנה; עמ' **רעו-רעט**. שבועות מו, א. הנותן טליתו לאומן. בכת"י שם כותרת: בסוגיא דקציצה; עמ' **רעט-רפא**. שם מז, א. תנן היו שניהן חשודין וכו'. [עם הרבה שינויים]; עמ' **רפא-רפג**. עבודה זרה סז, ב. תניא אחד נותן טעם לפגם וכו'; עמ' **רצו-רחצ**. חולין יא, א. תוס' ד"ה אתיא מפרה אדומה. וי"ל דאיכא חזקה אחרת וכו'. [עם הרבה שינויים]; עמ' **שדמ-שמו**. ערכין כב, א. אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים וכו'. [עם שינויים מלא כרימון]".

נערך ע"י
הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער

תגובות ורשומות יתקבלו ברצון
כל הזכויות שמורות

ניתן לקבל העלה במייל 3446@okmail.co.il